बौद्ध मासिक

धर्म चक्षु

DHARMA CHAKSHU

मूल्य रु. १५/-

Wondershare PDFelement

हाम्रा सहयोगी, दलित वर्गका शीर्षस्थ नेता, राष्ट्रिय दलित आयोगका केन्द्रीय सदस्य, नेपाली काँग्रेस (प्रजातान्त्रिक) कास्कीका सल्लाहकार, प्रजातन्त्रका सेनानी, बौद्ध उपासक स्नेही गणेश परियार ज्यूको २०६० मंसीर ७ गते असामयिक निधन भएकोमा हामी अत्यन्त दु:खित छौं ।

हामी उहाँको चीरशान्ति र निर्वाण लाभका लागि मङ्गलमय कामना गर्दछौं र शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं ।

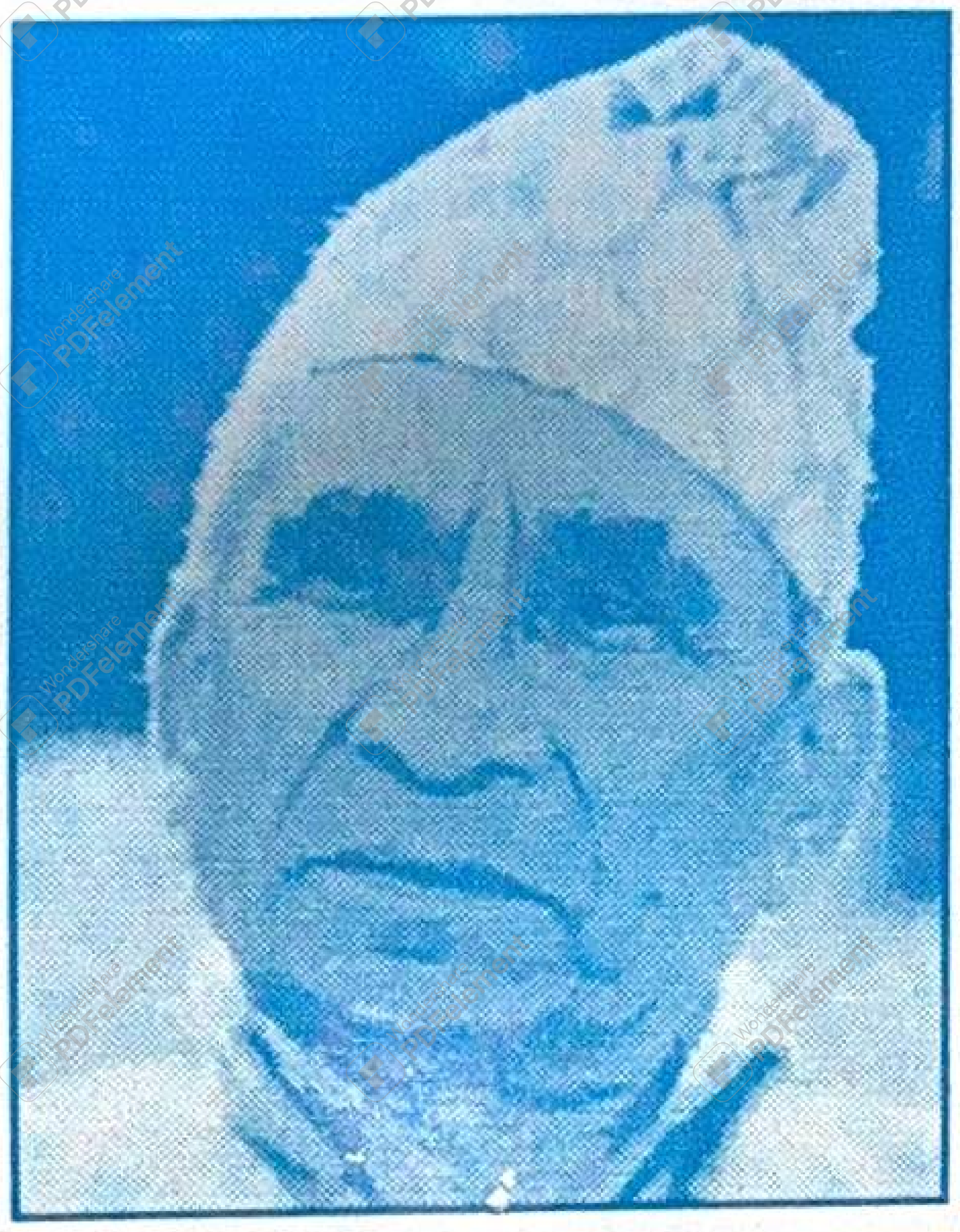

समर बहादुर मीत्रकोटी, सन्तु परियार, नदीपुर, पोखरा
वहिनी ज्वाई अमीर दास, शिवकुमारी, ब्राइट टेलर्स, पृथ्वीचोक, पोखरा
छोरी ज्वाई इन्द्र बहादुर परियार, कृष्णकुमारी परियार, लेकसाइड, पोखरा
प्रल्हाद परियार, यसोदा परियार, पेन्सन क्याम्प, रामबजार, पोखरा
रामजी परियार, वसन्त परियार, मोहरिया, बेगनास, लेखनाथ नगरपालिका
पदम कुमार परियार, सन्तु, पारियार, नदीपुर, पोखरा
सुक बहादुर परियार (सानु), बसुता परियार, भोछे, काठमाण्डौं ।
शीव पन्थी, मोहरीया टोल, पोखरा

धर्म चक्षु

THE DHARMA CHAKSHU
A Buddhist Monthly
Pokhara, Nepal
Nov. - Dec.: 2003
धर्मशिला बुद्ध विहार, पोखरा

वर्ष - ७, अङ्क ६, पूर्णाङ्क - ३०
मंसीर - २०६०

प्रकाशक / प्रधान सम्पादक
भिक्षु श्रद्धानन्द,फोन नं :- ५२०५१७

सम्पादक
तिलकमान गुभाजू

व्यवस्थापक
अनागारिका कर्मशिला
(संस्थापिका, धर्मशिला विद्वत वृत्ति)

सह व्यवस्थापक
युवा बौद्ध संघ
(विकाशरत्न शाक्य, चेतन सिं ताड्वे, बलराम लामा)

काठमाडौं प्रतिनिधि
सविता धाख्वा

सहयोगीहरु
याम कुमारी गुरुङ, बलबहादुर अधिकारी, सनकमान सी.के.

सम्पर्क कार्यालय
१४४ - नयाँ बजार, पोखरा - ८
फोन नं. :- ५२०२४६

कम्प्यूटर सेटिङ्ग
अनुप बज्राचार्य र आलोक खड्का

मुद्रण
हिमालय अफ्लेट प्रेस, नयाँ बजार

यो अक दिल बहादुर परियारले आफ्ना दिवगत छोरा गणेश परियारको स्मृतिमा प्रायोजित गरिएको हो।

सम्पादकीय...............................

बौद्ध दृष्टिमा जातीय भेदभाव छुवाछुत प्रथा समाजको कलंक

भगवान वुद्धको धर्मलाई शान्ति, मैत्री र अहिंसाको धर्म भनेर भन्ने गरिएको छ। निश्चय नै शान्ति, मैत्री र अहिंसा वुद्ध धर्मका विशेपता हुन्। त्यसका साथै, समानता र मानवीयताका लागि पनि उनले अथक प्रयास गरेका छन्। जातीय भेदभावका विरुद्धमा तथा मानिस र मानिसकावीच उचनीच र छुवाछुत गर्ने अमानवीय व्यवहारको विरुद्धमा तथागतले जे-जस्तो कदम चाले, त्यसवाट उनले स्थापना गर्न खोजेको मानवीय समाजको चित्र प्रष्ट हुन्छ। उनले सवै मानिस एकै हुन् भनेर मानवताको इतिहासमा नै पहिलो पटक समानताको सिद्धान्त प्रतिपादन गरेर कोही पनि मानिस जन्मले व्राम्हण हुँदैन भन्ने घोपणा गरेर वर्णाश्रम धर्ममाथि वज्र प्रहार गरेका छन्।

भगवान वुद्धले उत्पीडित, उपेक्षित र परिगणित जातिको के-कसरी उद्धार हुन्छ भनेर सधैं तल्लो वर्गको हक हितका लागि संघर्प गरे। उनले आफ्नो धर्ममा सधै उनीहरुका लागि स्थान सुरक्षित राख्ने गर्दथे। दीक्षा दिने काममा पनि उनले त्यस्तो वर्गलाई प्राथमिकता दिने गर्दथे। उनको त्यही समानतायुक्त मानवीय व्यवहार देखेर विश्वकवि रविन्द्रनाथ टैगोरले वुद्धधर्मको युगमा नै मुक्ति सिद्धान्तको विस्तार भयो। यस धर्मले समस्त मानवलाई अङ्गिकार गरि उनीहरुको दीन एवं तिरस्कृत भावनामा नव प्राणको संचार गरिदिएको वताएका छन्।

त्यसवेला भारतमा वुद्धधर्म र वर्णाश्रम धर्म एक अर्काको आमने सामने उभिएका थिए। वुद्धको यथावादी तथाकारी कदमले मानिसहरुमा ठूलो प्रभाव पार्‍यो र असंख्य मानिस वौद्ध भए। त्यसवेला नेपाल भने अनार्यको देश थियो। यहाँ आदिवासी जन जातिहरुको वाहुल्यता भएकाले आर्यहरुको प्रवेश र प्रभाव थिएन। त्यसैले मानिसहरुले वुद्धधर्म सरल र सहज किसिमले अपनाएका थिए। वुद्धको जन्मस्थल नेपालमा वुद्धधर्मको जग गहिरोसँग गाडिएको थियो। त्यसैले पछि अनेक हुरीवतास आउँदा पनि यहाँ वुद्धधर्म कुनै न कुनै रुपमा रहिरहेको सर्वविदितै छ।

वुद्धधर्म कै कारण हाम्रो समाजमा समानता र सहिष्णुताको भावना अपेक्षाकृत वढि नै रहेको छ। जातीय भेदभाव र छुवाछुत प्रथा कुनै न कुनै रुपमा रहेता पनि कसैले सार्वजनिक एवं औपचारिक रुपमा त्यसको औचित्यवारे वोल्न सकेका छैनन्। यस्तो स्थिति सिर्जना हुनुपनि सकारात्मक कुरा हो। तर यत्तिकैमा सन्तोप मानेर वस्न भने हुँदैन। किनभने वौद्धधर्ममा त्यो पूर्णरुपले हटाउनु पर्दछ र समतारुपी भावनाको अभिवृद्धि गर्नु पर्दछ।

मान्छेमा क्रोध किन आउने गर्छ ?

♦ भिक्षु संघरक्षित 'सद्धम्म कोविद'

जतिवेला आफूलाई मन नपर्ने किसिमको कुनै पनि काम कसैले गर्दछ, त्यतिखेर थाहै नपाउने गरी त्यो मान्छेप्रति क्रोध आउने गर्दछ । त्यसरी नै मन नपर्ने खालको कुरा गर्दा पनि त्यो व्यक्तिप्रति क्रोध आउने गर्दछ । आफूलाई अप्रिय लाग्ने झर्कोलाग्दा काम-कुरा हुने वेला वा त्यसप्रकारको परिस्थितिको सामना गर्नुपर्दा पनि क्रोध आउने गर्दछ ।

क्रोध भनेको त्यस्तो हो, जुनले आफूलाई पनि अरुलाई पनि कहिल्यै राम्रो गर्न सक्तैन । क्रोध आयो भने उसलाई राम्रोहोस्, मंगल होस् भनी काम कुरा गर्नु त परै जाओस्, विचार समेत पनि गर्न सक्तैन । वरु जसरी गरेर पनि त्यसलाई विगार्न, पतन गराउन इच्छा गर्ने मात्र होइन, काम गर्नपनि बाँकी छोड्दैन । अनि त्यस्तो कुरामा सफल हुँदा आफू गद्‌गद् हुने गर्दछ ।

वौद्ध वाङमयमा उल्लेख भए अनुसार क्रोध आइसकेपछि उसको मनमा यस्तो विचार आउने गर्दछ -

१. मलाई मन नपर्ने व्यक्ति जति नै राम्रो वनेर हिडेता पनि नराम्रो होस् ,
२. त्यो व्यक्ति सदा दुःखैले वस्नु परोस्,
३. त्यो व्यक्ति कहिल्यै पनि पैसा भएको धनवान नहोस् ,
४. त्यो व्यक्ति यशवान पनि नहोस् ,
५. त्यसको कोही मिल्ने साथीहरु, आफन्तहरु पनि नहोस् ,
६. त्यो व्यक्ति मरेर सोझै नरकमा पतन होस् ,
७. उसलाई कहिल्यै पनि सुगति भनेको प्राप्त नहोस्

यही रीस त हो, जस्ले आफू-आफूमा दुःख कष्ट दिने, हिंसा अत्याचार गर्ने, चोरेर लुटी हिंड्ने ब्यभिचार गर्ने, अरुको मुटुमा बिझ्ने कडा शब्द प्रयोग गर्ने, असत्य वचन प्रहारद्वारा नराम्रो चिताउने, नराम्रो पाप कर्म गरिराख्ने गर्दछ । मान्छे-मान्छेको वीचमा झैझगडा कलह वढाइदिने, अन्याय अत्याचारले जरो गाड्ने, निर्दयीपूर्ण काम कुरा गर्ने, असमानताको खोक्रो आडमा जातिभेद, गोत्रभेद जस्ता कलंकको जागरण गराउने, जताततै अशान्ति फैलाउने पनि क्रोधले गर्दा नै हो ।

हतारमा साँचो खोल्न नसक्दा पनि क्रोध आउँछ । खोज्नासाथ चाहिएको वस्तु नदेख्दा पनि क्रोध आउँछ । आफूले भनेजस्तो नहुँदा पनि क्रोध आउँछ । आँखाले मन परेको दृष्य हेरिराख्न नपाउँदा रिस आउँछ । कानले कर्णप्रिय स्वर सुन्न नपाउँदा पनि रिस आउँछ । नाकले सुगन्धको वास लिइरहन नपाउँदा पनि रिस आउँछ । मुखले मिठो मिठो खाइरहन नपाउँदा पनि रिस उठ्छ । शरीरले प्रिय एवं नरम स्पर्श गरिरहन नपाउँदा पनि रिस उठ्छ । प्रत्येक प्रतिकुलमा रिस उठ्नु पृथकजन् मान्छेको नराम्रो स्वभाव भइहाल्यो ।

मानवीय नराम्रो प्रवृत्ति हो, परले जतिसुकै आफूलाई सहयोग र उपकार गरि राख्दापनि त्यसलाई सम्झेर कृतज्ञ हुन जान्दैनन् । वरु वृहद उपकारको वीचमा पनि उसले गरेको नगण्य दोषलाई केलाई केलाई त्यो मान्छे प्रति रिसाइरहन्छ, उसलाई मैले गर्न जानेको छु भनी क्रोधित भइरहन्छ ।

भनिएको पनि छ, एउटा मान्छेको गुण मात्र स्मरण गर्दै जाने हो भने आजीवन उसको प्रशंसा गरी वर्णन मात्र गरे पनि त्यो गुण समाप्त हुदैन् । तर त्यहि मान्छेको नराम्रो पक्ष मात्र सम्झने हो भने जीवन पर्यन्त निन्दा मात्र गरिराख्दा पनि त्यो निन्दा सकिदैन । हामीले

हेर्नुपर्ने अरुको गुण हो, उपकार हो । किन्तु हामी त्यसलाई वास्ता नगरी नराम्रो र दोष गल्ती मात्र हेर्ने गर्दछौं, जुन क्रोध उत्पत्तिको प्रमुख कारण नै हो ।

बौद्ध क्षेत्रमा साह्रै लोक प्रसिद्ध बौद्ध ग्रन्थ "धम्मपद" मा बुद्धको वचन यसरी पनि आएको छ-"अरुले के गऱ्यो, के गरेन हेर्नु भन्दा आफूले के र गऱ्यो के गरेन हेर्नु नै राम्रो हो" ।

रिस नराम्रो हो तर होश राखेर अरुलाई राम्रो गर्ने प्रमुख उद्देश्यले रिसायो भने त्यो राम्रो हो । स्वयं भगवान बुद्ध पनि कहिले काहिं भिक्षुहरुदेखि, उपासक-उपासिकाहरु देखि रिसाउनु हुन्थ्यो, एक्लै एकान्त जंगलमा वस्न जानुहुन्थ्यो । भगवान बुद्ध अरुको हित कल्याण गर्न, राम्रा बाटामा डोऱ्याउन रिसाउने गर्नु हुन्थ्यो । हामी भने रिसाउन पायो भने होशै हराउने गरी विवेकबुद्धि नै भ्रष्ट हुने गरी रिसाउन थाल्छौं । यसैले त यो रिस पाप भयो । यसैले पाप गराउँछ ।

क्षणिक क्रोधको आवेगमा आफ्नो घर, समुच्चा जीवन समेत वर्वाद भएको प्रमाणहरु हाम्रै समाजमा जति पनि छन् । एउटै आमाको गर्भवाट निस्केका दाजु-भाईमा पनि एक वित्ता घर र सानो टुक्रा खेतको त्याग गर्न सक्दैन, आफू तल वस्न चाहँदैन । परिमाणतः कलहले प्रवल रुप लिएर टाउको फुट्ने गरी झगडा गर्छन् । अंग भंग हुने गरि लड्छन् अनि आफ्नो इज्जत प्रतिष्ठासमेत चकनाचुर पार्छन् । चोटपटकको पिर एकातिर, औषधीमूलो गर्न पैसा सक्ने अर्कोतिर । फेरी भाइ भाइमा मुद्दा हाली वरु आफू कंगाल वन्छन्, तर अरुलाई पोस्छन् ।

त्यसैले भनिएको छ, अशुचि फोहरले अरुलाई हिर्काउँछु भनी फोहर हातमा लिनाले अरुलाई लागोस् वा नलागोस्, सुरुमा आफ्नै हात फोहर हुन्छ । त्यसरी नै रिस क्रोधले अरुलाई नराम्रो गर्छु भन्दै पहिला आफूलाई नै नराम्रो गरिरहन्छ । त्यसैले, जसरी विशाल आकाशमा कुनै प्रकारको चित्र कोर्ने स्थान छैन, त्यसरी नै आफ्नो मनमा क्रोधलाई ठाउँ दिन हुँदैन ।

रिस उठ्ने कारण धेरै छन् । ती कारणहरुलाई समग्रमा राखेर भगवान बुद्धले क्रोध उत्पत्तिका कारण १० वटा आज्ञा गर्नु भएको छ । ती यसप्रकार छन् -

आफ्नो कारणले क्रोध उत्पन्न

१. उसले मलाई अघि पनि नराम्रो गऱ्यो
२. उसले मलाई हाल पनि नराम्रो गर्दैछ ।
३ उसले मलाई भविष्यमा पनि नराम्रो गर्नेछ ।

आफ्नो शत्रुको कारणले क्रोध उत्पन्न

४. उसले मेरो शत्रुलाई पहिला पनि उपकार गऱ्यो ।
५. उसले मेरो शत्रुलाई अहिले पनि उपकार गर्दैछ ।
६. उसले मेरो शत्रुलाई पछि पनि उपकार गर्नेछ ।

आफ्नो मित्रको कारणले क्रोध उत्पन्न

७ उसले मेरो प्रिय साथीलाई अघिपनि दुख दियो ।
८ उसले मेरो प्रिय साथीलाई हाल पनि दुख दिँदैछ ।
९ उसले मेरो प्रिय साथीलाई पछि पनि दुख दिनेछ ।
१० स्वभाव धर्मवाट पनि क्रोध उत्पन्न हुन्छ ।

जस्तो कि घाम लाग्नाले, घाम नलाग्नाले, पानी पर्नाले, पानी नपर्नाले, हावा चल्नाले-नचल्नाले आदि ।

यसप्रकार विभिन्न रुपवाट मानवीय मनमा अज्ञात रुपमै पनि क्रोध आइ नै रहन्छ । क्रोधको प्रारम्भ थोरैवाट हुन्छ तर परिणाम ठूलो विनाशमा हुन्छ । त्यसैले रिसको स्वभावलाई राम्ररी ज्ञात गरेर रिसले हामीलाई, हाम्रो जिन्दगीलाई कुनै प्रकारले पनि नराम्रो गर्नुभन्दा अघि, ठूलो हानी नोक्सानी गर्नु अगावै स्मृति राख्नु पऱ्यो, होशपूर्वक क्रोधलाई जानी राख्नुपर्छ ।

आजको अशान्त वातावरण क्रोधकै उपज होइन र ? नाना कारणलाई समातेर झैझगडा गरि रहेको, दाजुभाई, दिदी-वहिनी नभनेको, आमा-वुवालाई नछोडेको, आफूलाई नराम्रो र पापको खाल्डोमा निरन्तर पतन गराइरहेको मूल कारण क्रोध नै होइन र ? के अव पनि यसैलाई मित्र वनाएर मन भित्र साँचिराख्नु उचित हो र ?

वास्तविकताको बोध

♦ डा. गणेश माली

बुद्धधर्म वास्तविकताको बोधमा अधारित धर्म हो । बुद्धधर्मको अन्य सम्वन्ध वोधिज्ञानसित छ भने वोधिज्ञानको सीधा सम्वन्ध सत्यता वा वास्तविकता (Reality) सँग छ ।

वास्तविकताको अर्थ हो- वास्तवमा जो हो वा छ त्यो । (The thing as it is) कुनै वस्तु घटनालाई त्यो के हो ? कसरी हुन्छ ? इत्यादी वारे हाम्रो व्यक्तिगत धारणा गलत पनि हुन सक्छ । तत्काल सत्य लागेको कुरा अथवा सापेक्षित सत्य (Relative Truth), वास्तविक सत्य (Absolute Truth) भन्दा फरक हुन सक्छ ।

हामीले हाम्रो चारैतिर भैरहेको परिवर्तनहरुलाई कुन दृष्टिले हेर्छौं, यदि हाम्रो सुझवुझ ठीक छ भने त्यसप्रकारको दृष्टिलाई सम्यक वा ठीक दृष्टि भनिन्छ होइन भने गलत धारणालाई मिथ्यादृष्टि भनिन्छ । मिथ्यादृष्टिको सम्वन्ध सापेक्षित सत्यसित हुन्छ भने सम्यक दृष्टिको सम्वन्ध निरपेक्षित सत्य वा वास्तविकतासँग हुन्छ । संसार परिवर्तनशील छ । यहाँ प्रत्येक वस्तुमा प्रत्येक क्षण परिवर्तन भै रहन्छ । जीवित प्राणीहरुको कुरै छोडौं, निर्जीवहरुमा पनि क्रमिक परिवर्तन भै नै रहन्छ । कहिले परिवर्तनको वेग छिटो हुन्छ त कहिलो ढिलो हुन्छ तर परिवर्तन वा हेरफेर अवश्य हुन्छ । यही परिवर्तनको क्रममा समय प्रवाहित भैरहन्छ, एक क्षणमै वर्तमान भूत वन्छ त भविष्य वर्तमान वन्छ । यस परिवर्तन हुने स्वभाव भएको विश्वलाई घटनाहरुको एक श्रृङ्खलावद्ध क्रममा घटनै घटनाहरुको लहरको रुपमा प्रवाहित भै रहेको हामी देख्न सक्छौं । मसीना अणु परमाणुहरुका छालहरुदेखी लिएर पृथ्वी, सूर्य, चन्द्रमा, तारा, निहारिकाहरुको चालसम्मलाई पनि सूक्ष्म वा स्थूल घटनाको रुपमा हेर्न सक्छौं ।

यसरी हेर्दा सम्पूर्ण घटनाहरु अन्तर्सम्वन्धित देखिन्छन् । एउटाको अस्तित्व र परिवर्तन सवैको अस्तित्व र परिवर्तनमा निर्भर गर्दछ । कुनै वस्तुको उत्पत्ति-परिवर्तन र विलयलाई त्यसको अरुसँगको समग्र सम्वन्धमा हेर्ने हो भने हामी यही पाउँछौं सम्पूर्ण विश्व एक साथ परिवर्तन भैरहेको छ, र यहि परिवर्तनमा हामी अन्तर सम्वद्धता पाउँछौ, विश्व एकता पाउँछौं ।

प्रत्येक घटनाको एउटा सत्यता अथवा यथार्थता हुन्छ, जसरी घटना घट्यो वास्तवमा त्यसको लेखा कसैले नगरे पनि यथार्थता त अवश्यै हुन्छ । हाम्रा इन्द्रियहरु (कान, आँखा, जिव्रो, नाक, चर्म, मन) मा सीमितता हुन्छ । साथै हाम्रो स्थितिपनि कुनै एक समय एउटा ठाउँमा मात्र सीमित हुन्छ । यसकारण कुनै घटनाको एक पक्ष मात्र हामी थाहा पाउन सक्छौं, कति घटनाको त हामीलाई पत्तै हुँदैन । र हाम्रो अगाडी घटेको थाहा भएको घटनाको सत्यता पनि समग्र रुपमा हामीलाई थाहा हुदैन । इन्द्रिय जनित सीमित संचेतनाहरुको कारण हामी आफ्नै सापेक्षित जगत्मा रहन्छौं र त्यसैमा हाँसी खेली, रोइ-कराइ जीवन निर्वाह गर्दछौं ।

यही सापेक्षिक जगतको अज्ञानले हामीमा वास्तविकता के हो भनी जान्ने जिज्ञासा पैदा गर्दछ । यद्यपि सम्पूर्ण घटनाहरुको निरपेक्षिक सत्यता हुन्छ । तर सो थाहा पाउन भने हामी सक्दैनौं । वैज्ञानिकहरु पनि त्यस हद सम्म पुग्न सकेका छैनन् । जुन कुरा हामी थाहा पाउन सक्दैनौ, त्यसको हामी परिकल्पना मात्र गर्न सक्छौं, जुन कल्पना हम्रो सुझवुझ सँग सम्वन्धित हुन्छ । हामी एउटा यस्तो व्यक्ति वा तत्वको परिकल्पना गर्छौं जो सर्वव्यापी छ, र सर्वज्ञ छ, जो विश्वभरिमा सम्पूर्ण घटनाहरुको सम्पूर्ण सत्यता अनादिकालदेखि अनन्त सम्म थाहा पाउँछन्, यस्तो सर्वव्यापी, सर्वदर्शी, सर्वज्ञ व्यक्तिद्वारा थाहा पाउने विश्व प्रवाहका सम्पूर्ण सत्यताहरुलाई हामी यथार्थता वा तथ्यता (वास्तवमा जस्तो छ त्यस्तो)

का संज्ञा दिन्छौं । जुन तथ्यताको एक अभिन्न अंशको रुपमा हामी सबै छौं, त्यो व्यक्ति वा तत्व परिकल्पित भला किन नहोस्, तर विश्वव्यापीपूर्ण सत्यता अवश्य छ, जुन परिकल्पित अवश्य होइन ।

अब घटना प्रवाहमा प्रत्येक स्थिति क्षणिक अथवा अनित्य हुनाको कारण पूर्ण सत्यताका सम्पूर्ण अंशहरु पनि अनित्य नै हुन्छन् । यसरी पूर्ण सत्यता एउटा यस्तो ज्वाला जस्तो हुन जान्छ, जुन् विश्व जस्तै अनन्त छ , अनादि छ जस्को कुनै एक सीमित अंश क्षणिक नै भएर पनि, सम्पूर्णतामा नित्य छ, जुन तव सम्म रहिरहन्छ, जबसम्म विश्व रहिरहन्छ । यसरी विश्व प्रवाह र पूर्ण सत्यता पर्यायवाची हुन जान्छन् । अर्थात एउटै प्रवाहको दुई स्वरुप-अस्तित्व स्वरुप र यथार्थ सत्यता स्वरुप हुन जान्छ । कल्पनाको उडानमा हामी आफूलाई सम्पूर्ण सत्यतामा विलिन गर्न सक्छौं जस्तो कि वास्तवमा हो पनि र एकरुप छौं भनी थाहा पाउन सक्छौं, तर हामी आफै सर्वज्ञ, सर्वदर्शी भने हुन सक्दैनौं, किनकि हामीमा सीमितता छ ।

यद्यपी निरपेक्षिक सत्यतामा हामी विशाल विश्वव्यापी प्रवाहको एक अभिन्न अंशको रुपमा रहन्छौ, वास्तवमा हामीलाई हाम्रो सीमितताको कारण सापेक्षिक सत्यहरुले बाँधेको हुन्छ । यस सापेक्षिक जगतमा हामी छौं, हाम्रो ज्ञान सीमित छ, विशाल अज्ञान छ, आफ्नो व्यक्तिगत अस्तित्व छ र सो अस्तित्वलाई आफूले वचाई राख्ने वा आफ्ना संततिहरुद्वारा वचाइ राख्ने प्रवल स्वार्थ छ-जुन तृष्णारुपी नदिको स्रोत हो ।

यहाँ हामी राग, द्वेष, मोह कारण र अतृप्त ममता, अहंकार र विषय वासनाद्वारा बाधिन्छौ, तेरा र मेरो गर्छौं, जीवनप्रतिको मोह र अतृप्त तृष्णाहरुको कारण अनेक दुःख भोग्छौ, र सांसारिक जीवन प्रवाहमा वहन्छौं । सापेक्षिक जगतमा हामी बाँच्छौं र मर्छौं र यो क्रम जारी नै रहन्छ ।

बोधिज्ञानको निकटतम सम्बन्ध वास्तविकता अर्थात यथार्थतासँग रहेकोले, यस ज्ञान अन्तर्गत निरपेक्षिक पूर्ण सत्यताको दृष्टकोणबाट सापेक्षिक जगतलाई हेरिन्छ । यस दृष्टिकोरबाट हेर्दा सापेक्षिक जगतमा जिइएको तृष्णाको प्रवाहमा रहेको जीवन करुणाजनक दुःखमय हुनजान्छ । बोधिज्ञान प्राप्त व्यक्ति सापेक्षिक जगतको तृष्णामय जीवनबाट माथि उठेको हुन्छ र निरपेक्षिक सत्यता सँग एक रुप भैरहेको हुन्छ । यस तथ्यतायुक्त दृष्टिकोणमा सापेक्षिक जगतका क्षणिक स्थितिहरु बगीरहेको नदी माथिको सारहीन फिंज जस्तो देखिन्छ, शून्यता प्रतित हुन्छ, यसको विस्तृत विवरण बौद्ध ग्रन्थहरुमा पाइन्छ ।

सापेक्षिकताको मूल कारण व्यक्तिमा अहंभावको उत्पत्ति हो, यो उत्पत्तिको मूल कारण फेरी व्यक्तिमा रहेको इन्द्रिय तथा मस्तिष्क सहितको सचेतना पद्धति (Nervous System) हो, जसवाट युक्त भएर व्यक्तिले चार तिरको वातावरण सित कृया-प्रतिकृया गर्नुको साथै स्वयं आफ्नै अस्तित्वको पनि आभास पाउँछ । यही आभास नै सम्पूर्ण माया वा अविद्याको जडमा रहेको छ । व्यक्ति म छु भनी ठान्छ जवकि वास्तवमा इन्द्रिय तथा मष्तिस्क युक्त शरीरमा "म" केवल आफूलाई दिइएको अस्थायी नाम मात्र भएकोले "म" को कुनै छुट्टै अस्तित्व हुँदैन । वास्तवमा न यहाँ कुनै "म" हुन्छ न कुनै "मेरो" ।

पूर्ण सत्यताको स्थितिवाट हेर्दा अर्थात सम्यकदृष्टिवाट हेर्दा विश्व प्रवाहका तीनवटा स्पष्ट देखिने लक्षण हुन्-दुःख, अनित्य र अनात्म ।

भूतबाट वर्तमान भई भविष्यतिर परिवर्तन भैरहेको बिश्वप्रवाहका घटनाहरु अन्तर्सम्वन्धित मात्र नभई एक अर्काका कारण पनि छन् । भूतको स्थितिवाटै वर्तमानको स्थितिको जन्म हुन्छ भने, वर्तमानको स्थितिनै

भविष्यको स्थितिको कारण पनि हो । यसकारण-कार्य पद्धतिलाई बौद्ध साहित्यमा हेतुवाद वा पतित्य समुत्पादको नाम दिइएको छ । विकासवादको सिद्धान्तले प्रतीत्य समुत्पादको सिद्धान्तलाई पुस्टि गर्दछ । प्रतीत्य-समुत्पादलाई भगवान बुद्धले जीवन प्रवाहलाई व्याख्या गर्नलाई प्रयोग गरेका छन् भने विज्ञानले यसै सिद्धान्तलाई कैयन प्राकृतिक सत्यताको निरुपण गर्नमा प्रयोग गरेको छ । विज्ञानको अन्तिम लक्ष्यपनि पूर्ण सत्यतालाई प्राप्त गर्नु नै हो र यसको लागि विज्ञानले, प्रतीत्य-समुत्पाद सिद्धान्त वा कारण - कार्य प्रणालीलाई अपनाई अगाडी वढी रहेको छ । के ? किन ? कसरी ? भन्ने प्रश्नहरुलाई विज्ञानले वैज्ञानिक पद्धति अपनाई सत्यता पत्ता लगाउने प्रयत्न गर्छ । वैज्ञानिक पद्धतिको संक्षेपमा अर्थ हो- तथ्यहरुको आधारमा सत्यताको खोज । जस्को लागि विज्ञानले कल्पनाको होइन, प्रयोगको वाटो रोजेको छ । विज्ञान जस्तै वोधिज्ञान पनि वास्तविकतासँग सम्वन्धित ज्ञान भएकोले दुवैको वीच राम्रो सम्वन्ध रहेको छ ।

वौद्ध दर्शनमा वास्तविकतालाई शून्यतासँग पनि जोड्ने प्रयास गरेको पाइन्छ । शून्यता वास्तविक विश्व प्रवाहको तार्किक मूल्यांकन मात्र हो । वास्तविक जगतमा हामी छौं, हामीले देखेका यी चिजविजहरु छन् - यी सवै त्यत्तिकै सत्य छ, जत्तिको कि हाम्रो अस्तित्व । वास्तविकतामा "म" को अत्यन्त अभाव छ, यहाँ न कुनै "म" छ, न कुनै "मेरो" छ त केवल अनवरत प्रवाह मात्र । यहि सत्यतालाई दर्शाउन शून्यता को व्यवहार गरिएको हुनुपर्छ ।

विश्वमा कुनै चिजको अस्तित्व छ त परिवर्तनशील विश्व प्रवाह मात्र । यहाँ वर्तमान, भूत र भविष्य सापेक्षिक शब्दहरु हुन् । निरपेक्षिक सत्यतामा यी तीनैकाल छैनन् । यस परिप्रेक्षमा वर्तमानका सवै स्थितिहरु शून्य प्रायः हुन्छन् । प्रतिपल परिवर्तित विश्व प्रवाह र शून्यता एउटै सिक्काका दुइ मुख जस्तै हुन् । त्यसकारण यहाँ यस अर्थमा सवै थोक छ भने अर्को अर्थमा केही पनि छैन ।

विश्व प्रवाहवारे अनेक गलत प्रश्नहरु गरिन्छन् र त्यस्का जवाफहरु पनि गलत ढंगले दिइन्छन् । जस्तै विश्व प्रवाह कसले संचालन गर्‍यो ? किन संचालन गर्‍यो ? र कसरी संचालन गर्‍यो ? यसको जवाफमा एउटा काल्पनिक तत्वलाई खडा गरिन्छ । आफ्नो अज्ञान छोप्नलाई र सो तत्वले किन र कसरी गर्‍यो सो वारे काल्पनिक कथाहरु वन्न शुरु हुन्छ । मानव देह कसद्वारा संचालित हुन्छ ? यसको जवाफमा एउटा काल्पनिक तत्व जीव (आत्मा) खडा गरिन्छ र यस सम्वन्धी अन्य प्रश्नहरु गरिन्छ -जीव र शरीर एउटै हो या भिन्न हुन् ? मरेपछि जीव के हुन्छ ? इत्यादि । यी प्रश्नहरुको गलत र काल्पनिक जवाफहरु दिइन्छन् । जस्तै जीव र शरीर भिन्न हुन्, शरीर मरेपछि जीव छुटेर जान्छ । त्यसो भए जे गरे पनि भयो त ? अहँ हुँदैन- स्वर्ग छ, नरक छ । राम्रो काम गरे स्वर्ग जान पाइन्छ, त्यहाँ सम्पूर्ण सुख हुन्छ, नराम्रो काम गरे नरक जानु पर्छ त्यहाँ भयानक दुःखहरु हुन्छन् । काल्पनिक प्रश्नको काल्पनिक जवाफहरु हुन्छन् । जसवाट गलत धारणाहरु वन्न पुग्छन् ।

वास्तविकता गलत धारणाहरुवाट टाढा छ। त्यसकारण गलत प्रश्नहरुको माध्यमवाट वास्तविकतामा पुग्नु असंभव छ । वैज्ञानिक पद्धतिले वास्तविकतावारे सहि ढंगले प्रश्न गर्न र समाधान गर्ने वाटो हाम्रो अगाडी खोली दिएको छ । र यही वाटोवाट मानवले थोरै अवधीमा निकै प्रगती गरी सकेको छ । ६ करोड वर्षको मानव इतिहासमा विज्ञानले खुट्टा टेक्न शुरु गरेको ५००० वर्ष पनि भएको छैन । विश्व प्रवाह वारे पनि विज्ञानले अनेकौं रहश्यहरु प्रष्ट पारी सकेको छ । वास्तविकता तर्फ जाने दुई वाटोहरु छन् -विज्ञान र दर्शन । विज्ञानको वाटो लम्मो, समय लाग्ने र भरपर्दो छ, जबकी

दर्शनको बाटो छोटो, तर भ्रमपूर्ण समाधानतिर लाग्ने खतराले भरिएको छ । हाम्रो सामु प्रष्टरुपमा रहेको तथ्य कुराहरुको आधार मा पनि विना भ्रमपूर्ण काल्पनिक उडान भरी यथार्थमा पुग्न सकिन्छ, सो कुरा भगवान बुद्धले प्रष्ट गरी सक्नु भएको छ । भगवान बुद्धका दश अव्यक्त वा अकथनीयहरुबाट यो कुरा अझ स्पष्ट भएको छ । उनले सम्पूर्ण मानवका साझा प्रश्न दु:खलाई यो दु:ख कसले बनायो, कसरी बनायो भनी काल्पनिक उडान गरेनन्-कुनै काल्पनिक तत्वलाई बीचमा थपेनन् किन्तु तथ्य कुराहरु कै आधार मा दु:खको कारण, दु:ख निरोध र दु:ख निरोधको मार्ग पनि पत्ता लगाए । यही बैज्ञानिकहरुको काम गर्ने वैज्ञानिक पद्धति पनि हो ।

वैज्ञानिक पद्धतिको अर्थ छोटकरीमा यस्तो छ -१) समस्याको निरुपण गर्नु, पहिचान गर्नु, सवै कोणबाट समस्याको अवलोकन गर्नु २) समस्या सम्वन्धी यथार्थ तथ्यहरु संकलन गर्नु ३) संकलित तथ्यहरुको आधारमा समस्या समाधानको मार्ग पहिल्याउनु ४) पहिल्याएको मार्ग लाई व्यवहारमा उतारी प्रयोग गरी हेर्नु र ५) प्रयोगवाट उचित ठहरिएपछि सो मार्ग ठीक रहेछ भनी जान्नु । यही तरिका वैज्ञानिकहरु विज्ञानमा लाग्दा अपनाउँछन् । भगवान बुद्धले दु:ख कसले वनायो भनी किन प्रश्न गरेनन् ? किनकि यो प्रश्न नै गलत छ । सही प्रश्न त हो- दु:ख के हो? कसरी हुन्छ ? के भएमा दु:ख हुँदैन ? यी प्रश्नहरुको सही समाधान बुद्धले गरे । अन्धविश्वास र काल्पनिक उडानहरुवाट सत्यतामा पुग्न सकिदैन भन्ने अनमोल शिक्षा हामी बुद्धवाट पाउन सक्छौं ।

वास्तविकताको बोध र परम शान्ति निर्वाणको घनिष्ठ सम्वन्ध छ - सूर्य र घाम जस्तै, वादल र वर्षा जस्तै । विश्व प्रवाहको पूर्णतया अववोधवाट व्यक्तिलाई आफ्नो "स्वत्व" को पूर्णतया अभाव महशुस हुन्छ । मन र शरीरका क्रियाहरु हुन्छन् । तर त्यस्ता सवै आफ्ना- आफ्ना संगठन र स्वभाववाट परस्पर अन्तर्सम्वन्धित भई घटनाक्रममा कारण -कार्य प्रणाली (प्रतीत्य समुत्पाद धर्म) बाट बाँधिई प्रवाहित हुनु बाहेक अरु कुनै स्वत्वको अत्यन्त अभाव वा शून्यताको महशुस हुन्छ र यो पनि देखिन्छ कि कसरी तृष्णा प्रवाह शुरु हुन्छ , कसरी झूठो "म" को अभ्यूदय हुन्छ । कसरी स्वार्थ जनीत संघर्ष शुरु हुन्छ, कसरी सम्पूर्ण दु:ख चक्र घुमिरहन्छ । दु:खलाई त्यस्तो सम्पूर्णतामा देख्नु "म" र "मेरो" युक्त मिथ्यादृष्टिवाट मुक्त भई सम्यक् दृष्टिमा सत्यलाई देख्नु यथार्थतालाई देख्नु वा वास्तविकताको वोध गर्नुवाट नै परम शान्ति निर्वाण सम्भव हुन्छ । ज्ञान विनाको मुक्ति सम्भव छैन भन्ने एउटा कथन छ, र बास्तवमा हो पनि । दु:ख चक्रको वास्तविक ज्ञान नभइ सो बाट वच्न सकिन्छ -यो सम्भव छैन । काल्पनिक उडानमा हामी एउटा विश्व प्रवाह संचालन गर्ने तत्वलाई थापना गरेर, संसारलाई झूठो स्वप्न सरीको माया संझी त्यसैमा सवकुछ न्यौछावर गरी दिन्छौं र उसैमा विलाएर जान्छौं -यो पनि संभव होला तर यस भित्र ज्ञान छैन केवल भक्ति र अन्धविश्वास मात्र छ । वास्तवमा हाम्रो नाकै अगाडी जुन विश्व प्रवाह छ, त्यसवारे ज्ञान प्राप्त गर्नु र मिथ्यादृष्टिवाट सम्यक् दृष्टितिर जानु जति सरल र वोध गम्य छ, एउटा हुँदै नभएको तत्व थापना गरेर तृष्णारुपी प्रवाहमा अनवरत वहीरहेको जीवन प्रवाहलाई एकातिर पन्छाई, त्यही काल्पनिक तत्वमा हुरुक्क भएर सवकुछ छोडिदिनु अत्यन्त दुष्कर हुन्छ । अर्को कुरा, विश्व प्रवाहको यथार्थवोधवाट दु:खमय जीवन व्यतित गरीरहेका प्राणीहरु उपर दु:खको भार घटाउन, ज्ञान दिएर अथवा अन्य प्रकारले सहयोग गरेर सांसारिक प्राणीहरुको जीवन क्रमलाई ठीक वाटोमा लैजाने प्रेरणा विधि ज्ञानको वाटोमा हुन्छ । ज्ञानद्वारा नै यथार्थमा संसारलाई सुखी वनाउन सकिन्छ । विज्ञान तथा प्रविधिले विश्वमा मानव

जीवनलाई कति सुविधा दिएको छ, यो ज्ञानद्वारा हुन सक्ने उदाहरणको रुपमा रहेको छ । यस्तै बोधिज्ञानद्वारा मानव चेतनालाई ठीक बाटोमा लगाएर विज्ञान र प्रविधिले दिएको सुविधालाई मानव कल्याणका खातिर लगाउने गुंजायश बोधि मार्गमा रहन्छ भने, अन्धविश्वास प्रेरित भक्तिमार्गमा व्यक्ति संसारलाई लात मारेर काल्पनिक तत्वलाई सबकुछ सम्झी अन्धकारमा घुम्न पुग्छ । यो दुष्कर हुनुको साथै सांसारिक गतिविधि उपर उदासिनताको पनि मार्ग हुन जान्छ ।

भगवान वुद्धले बोधिज्ञानको प्रकाशबाट हेर्दा सांसारिक प्राणीहरुलाई अन्धो भएको पृथक जन (अन्धभूतो पुथुन्जनो) को संज्ञा दिएका छन् । यहाँ अन्धो भएकोको अर्थ हो- मिथ्यादृष्टि युक्त, अविद्या युक्त, अज्ञान युक्त जो व्यक्ति आफूभन्ने पटक्कै नभएको मानव देहमा पनि "म", "मेरो", को ममता लिई तृष्णारुपी नदीमा प्रवाति भैरहन्छन् । पृथकजनको अर्थ हो- वोधिमार्गमा नलागेका-सांसारिक सुख दुःख मै रमाइरहेका । ज्ञानको वाटो छोडेर परिकल्पित तत्वलाई नै यथार्थ मानी यथार्थतावाट अलग्गिएर सोहि तत्वमा प्रवेश गर्नेहरुलाई, अन्धोपृथकजन मध्येवाट पनि अटल श्रद्धा र विश्वासको कारण प्रज्ञाको वाटोलाई छोडि एउटा सर्वज्ञ, सर्वव्यापी, सर्वशक्तिमान् मानिएको तत्वमाथि प्रवेश गर्नेहरुलाई, तिर्खाले सताइएका वटुवाहरु पानीको खोजीमा कुवातिर नलागी मृग मरिचिकातिर हाम्फाल्न खोजेका बटुवाहरुको रुपमा हेर्न सकिन्छ ।

बोधिज्ञानको विज्ञान सित घनिष्ठ मित्रता हुन्छ किनभने विश्वप्रवाहलाई ठीकसित बुझ्नमा विज्ञान सहायक हुन्छ, विश्वप्रवाह भित्रका मानव देह सम्वन्धी, मन सम्वन्धी विज्ञान, सम्यक् दृष्टिमा सहायक हुन्छ, तर काल्पनिक तत्वको अन्धभक्ति गर्नेहरु विज्ञानसँग डराउँछन् किनकि विज्ञान यथार्थमा आधारित छ, काल्पनिक तत्वमा होइन । विज्ञानले यथार्थता वारे वोध गराउने कोशिश गर्छ, काल्पनिक तत्ववारे विज्ञानले केहि गर्न सक्दैन ।

विश्व प्रवाह भित्र विज्ञानको अगम भण्डार भरिएको हुन्छ र त्यसैवाट खोतली वैज्ञानिक ज्ञानहरु निकाल्ने प्रयास विज्ञान गर्दछ । विश्व प्रवाहवाट वाहिरको काल्पनिक तत्वको अस्तित्वलाई विज्ञानले केहि गर्न सक्दैन । विश्वप्रवाह भित्र, विज्ञान तथा गणितका महान् सिद्धान्तहरु र अणु परमाणुहरुको अत्यन्त सूक्ष्म प्रवाहहरु रहेकोले वैज्ञानिकहरु विश्व प्रवाहदेखि कायल हुँदा हुन् तर उनीहरु यो कुरा बुझ्दछन् कि विश्व प्रवाह नै मानव मस्तिष्कको जननी पनि हो । विश्व प्रवाहलाई ठीक सँग बुझ्ने दिशामा विज्ञानले दिएको देन पनि कम छैन । वोधिज्ञानले जस्तै विज्ञानले पनि "म" र "मेरो" को सर्वथा अभाव र झूठो आभासको कारण दर्शाउन प्रशस्त मात्रामा प्रगति गरि सकेको छ ।

हाम्रो ज्ञानमाला संघका संस्थापक, धर्मोदय सभा कास्कीका सदस्य तथा धर्मोदय सभा केन्द्रको

पूर्व केन्द्रीय उपाध्यक्ष बौद्ध उपासक गणेश बहादुर परियारको असामयिक निधनमा हामी दुःखीत छौं ।

यस दुःखद घडिमा शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना

प्रकट गर्दछौं र उहाको शान्ति र निर्वाण लाभको लागि प्रार्थना गर्दछौं ।

गोविन्द ताम्राकार

अध्यक्ष

तथा ज्ञानमाला संघ परिवार, धर्मशीला बुद्ध विहार, धर्मशीला मार्ग, पोखरा

शाक्यधिता अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध महिला संघ : एक परिचय

◆ रश्मि राजकर्णिकार

मानव सभ्यता सँगसँगै धर्मको प्रादूर्भाव भएको भन्ने समाज शास्त्रीहरुको भनाई पाइन्छ । जब मानिसलाई अनेक प्राकृतिक दुःख आइ पर्दछ, अनि प्रकृतिसँग सामना गर्न अनेक उपाय अवलम्बन गर्न थाल्दछ । धर्म सँग सँगै साम्प्रदायिक भावनाको विकास पनि हुँदै गएको पाइन्छ । आफ्नो साम्प्रदायिक मान्यता तथा विश्वासको आधारमा समाजले धर्मलाई हिन्दू, वौद्ध, इस्लाम, जैन, इसाई आदिमा विभाजन गरेको पाइन्छ।

भगवान शाक्यमुनी गौतम बुद्धले वैशाख पूर्णिमाको दिन बुद्धगयामा सम्यक सम्बुद्धत्व प्राप्त गरिसकेपछि आषाढ पूर्णिमाको दिन वाराणासीको ऋषिपटन, मृगदावन, सारनाथमा पंचवर्गीय भिक्षुहरुलाई सांसारिक दुःखबाट मुक्त भई निर्वाण सुख प्राप्तिका लागि दिनु भएको सबैभन्दा पहिलो देशना (बुद्ध शिक्षा) चतुर्आर्य सत्य (Four Noble Truth) नै धर्मचक्र प्रवर्तनको मूल सारांश हो । वर्तमान समाजले बुद्ध शिक्षालाई व्यवहारमा अपनाएमा सांसारिक दुःखबाट मुक्त हुने र समाजमा सुख शान्ति कायम हुने कुरा बुझेका छन् ।

बुद्ध शिक्षाको प्रचार प्रसार, प्रवर्द्धन गर्ने अनि संरक्षणको लागि संघको स्थापनालाई ठूलो उपलब्धिको रुपमा लिन सकिन्छ । बुद्ध शिक्षाको संगठित रुपमा संरक्षण, संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले अहिलेसम्म ६ वटा सभाहरु (महासंघायनहरु) भैसकेका छन् ।

नारी र पुरुष सामाजिक रथका दुई पाङ्ग्रा हुन् । पुरुषले जतिकै नारीले पनि विभिन्न क्षेत्रमा योगदान दिन सक्छन् । समाजको उत्थानको लागि नारीको भूमिका महत्वपूर्ण मानिन्छ । समाजको विकास सँगसँगै बुद्ध शिक्षाको विकासमा पनि महिला वर्गको भूमिका अग्र पंक्तिमा रहेको पाइन्छ । २५०० वर्ष अघि भगवान गौतम बुद्ध स्वयंले महिला वर्गलाई धर्ममा समान हक प्रदान गर्नु भएको थियो । नारीहरु पनि अर्हत हुन सक्छन् , निर्वाण पथ एउटै छ , उपाय पनि एउटै हो भनी बुद्धले आफ्नी आमा, प्रजापति गौतमीद्वारा भिक्षुणी संघको स्थापना गर्न लगाई भिक्षुणी बनाएको कुरा बौद्ध ग्रन्थहरुमा उल्लेख पाइन्छ ।

समाजको पुनः निर्माण र जागरणमा नेपाली भिक्षुणीहरुको भूमिका महत्वपूर्ण छ । हाम्रो जस्तो गरीब देश नेपालका धेरै अशिक्षित महिलाहरुलाई बुद्ध शिक्षाको माध्यमबाट गृहस्थ र सामाजिक जिवनमा सुख र शान्तिको लागि वातावरण बनाउने काममा महत्वपूर्ण योगदान गरेको पाइन्छ । समाजमा नारी स्वतन्त्रता अनि नारी समानताको लागि महिला वर्ग नै जागरुक हुनु पर्ने हुन्छ । अविकशित महादेश एशिया र अफ्रिकामा जहाँ बहुसंख्यक महिलाहरु अशिक्षित र असमान परिस्थितिमा बाँचिरहेका छन् । महिलाहरुले पुरुष सरह समान अवसर पाउने वातावरणको श्रृजना गरी समाजमा सुख र शान्तिको अवस्था कायम गर्ने मनसायले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा एउटा बौद्ध महिला संघको आवश्यकता महशुस गरी सन् १९८७ मा श्रद्धेय श्री दलाइ लामाको संरक्षकत्वमा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध महिला संघको स्थापना भएको हो । जसलाई साक्यधिताको नामले पनि चिनिन्छ । शाक्यधिता एक पाली शब्द हो, यसको अर्थ बुद्धका छोरीहरु (Daughter Of The Buddha) हुन जान्छ ।

नयाँ शताब्दी सँगसँगै आयोजना भएको छैठौं शाक्यधिता सम्मेलन यस मानेमा महत्वपूर्ण छ कि यो गौतम बुद्धको जन्मस्थल, नेपालको लुम्बिनीको गौतमी विहारमा फेव्रुवरी १-७, २००० मा आयोजना गरिएको थियो । यस सम्मेलन "Woman as peace maker,

self, family, community and the world" भन्ने नाराका साथ २९ देशका १२० जना प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा शुरु भएको थियो । सम्मेलन निम्न उपलब्धी तथा कार्यक्रमका साथ सम्पन्न भएको थियो ।

- संसार भरिका साक्यधितासँग सम्बद्ध बौद्ध महिलाहरुलाई विश्वशान्ति, सहिष्णुता र सामाजिक न्यायको लागि कार्य गर्न अझ सक्षम तुल्याउने ।
- बौद्ध महिलाहरुलाई आध्यात्मिक तथा अन्य शिक्षा उपलब्ध गराउन आवश्यक प्रवर्द्धन गर्ने ।
- नेपाल, श्रीलङ्का तथा संसारका अन्य देशहरुमा भिक्षुणी संघको वैधानिकताको लागि आवश्यक पहल गर्ने ।
- नेपाल तथा संसार भरका केटी तथा महिलाहरुको वेचविखन नियन्त्रण गर्न कार्य गर्ने ।
- वौद्ध सम्प्रदायमा लैङ्गिक समानताको लागि आवश्यक प्रवर्द्धन गर्ने ।

नेपालमा छैठौं साक्यधिता सम्मेलनको आयोजना हुनु आफैमा एक ठूलो गौरवको विषय मान्नु पर्दछ । विभिन्न कमी कमजोरीका वावजुद पनि नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सम्मेलन आयोजना गर्नु सराहनीय मान्नु पर्दछ ।

सातौं अन्तर्राष्ट्रिय वौद्ध महिलाहरुको सम्मेलन साक्यधिता जुलाई ११ देखि १७, २००२ मा ताइवानको ताइपेहमा "Bridging Worlds" को नारा सहित यो सम्मेलनको आयोजना गरिएको थियो । उक्त सम्मेलनले निम्न उपलब्धिहरु हासिल गरेको पनि देखिन्छ ।

- संसार भरिका बौद्ध महिलाहरुमा बुद्ध शिक्षा सम्वन्धी संचार व्यवस्थाको स्थापना गर्ने ।
- विश्वका विभिन्न धार्मिक साम्प्रदाय वीच सामन्जस्य र सहमति कायम गर्ने ।
- विश्वका विभिन्न धार्मिक साम्प्रदायमा लैङ्गिक समानताको लागि पहल गर्ने । र
- बुद्ध शिक्षाको माध्यमबाट विश्वमा शान्ति स्थापना गर्ने ।

निश्चय पनि साक्यधिता सम्मेलनको माध्यमबाट बौद्ध महिलाहरुको अन्तर सम्बन्ध र अन्तरकृयामा विकास भै सांसारिक शान्ति फैलाउन सकिन्छ। एक स्तरका (उच्च वौद्धिक स्तर का) बौद्ध महिलाहरुमा यस्ता सम्मेलनहरुले निकै सकारात्मकता ल्याएको छ । व्यवहारिकतालाई अंगाल्ने हो भने यस्ता संघ तथा सम्मेलनहरुले सबै महिलाहरुको अन्तर मनस्थितिलाई उकास्न सक्नु पर्दछ । नेपाल जस्तो अविकसित देश जहाँ गाउँ नै गाउँले भरि एको हुन्छ, ती सबै गाउँले दिदी वहिनीहरुको मनस्थिति पक्कै परिवर्तन गर्न सक्नु पर्ने हुन्छ । शहरमा मात्र केन्द्रीत महिला वर्गवाट देशमा शान्ति अवश्य ल्याउन सकिदैन ।

विश्वका बौद्ध महिलाहरुको Communication Network द्वारा बुद्ध शिक्षाको व्यवहारिक प्रयोग वारे प्रचार प्रसार गरी विश्वमा शान्ति कायम गर्ने उद्देश्य लिई साक्यधिताको स्थापना भएको हो । भारतको बोधगयामा सन् १९८७ फेब्रुअरी मा पहिलो साक्यधिता सम्मेलनको आयोजना गरिएको थियो । यस सम्मेलनले साक्यधिता संस्थाको उद्देश्य स्थापित गरी दिशा निर्दिष्ट गरेको देखिन्छ । उक्त सम्मेलनले संस्थाको प्रभावकारिताको लागि निम्न उद्देश्यहरु अगाडि सारेको देखिन्छ ।

- वौद्ध शिक्षाको माध्यमबाट संसारमा शान्तिको स्थापना गर्नु, प्रवर्द्धन गर्ने ।
- संसार भरिका बौद्ध महिलाहरुलाई संचार संजालो (Communation Network) मा आबद्ध गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने ।
- विभिन्न बौद्ध संप्रदायीहरुवीच सामन्जस्यता र सहमति कायम गर्ने ।
- भिक्षुणी संघको स्थापनाको लागि पुनः प्रयास गर्ने ।

बौद्ध महिलाहरुलाई बुद्ध शिक्षा प्रदान गर्ने विभिन्न अवसर तथा सुविधाहरु उपलब्ध गर्ने ।

उपरोक्त उद्देश्य प्राप्त गरी विश्वभरिका बौद्ध महिलाहरुको सामाजिक जागरण तथा उत्थानको लागि बुद्ध शिक्षाको प्रयोगबाट हासिल गरेका उपलब्धिहरुको सोधकार्य गर्ने, प्रचार प्रसार तथा अन्तरकृया गर्ने तथा अन्तरकृयाको लागि अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने आदिलाई साक्यधिता संघले माध्यमको रुपमा अंगालेको देखिन्छ । यसै क्रममा संचार प्रणालीमा व्यापकता ल्याउन इन्टरनेटमा वेवसाइटको विकास गरी सूचना प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउन खोजेको पनि देखिन्छ । साक्यधिताको वेवसाइट http:/www.sakyadhita.org ठेगानामा हेर्न सकिन्छ ।

साक्यधिता अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजनाको क्रममा हाल सम्म ६ वटा सम्मेलनहरुको आयोजना गरी विभिन्न क्षेत्रका बौद्ध महिलाहरुले हासिल गरेका उपलब्धिहरुको लेखाजोखा तथा व्यवहारिकता सम्वन्धी अध्ययन विश्लेषण गरी व्यापक प्रचार प्रसार गर्दै आएको देखिन्छ । दोस्रो साक्यधिता सम्मेलन थाइल्याण्डको बैंककमा २५-२९ अक्टोबर १९९१ मा २६ वटा देशका १५० जना प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा, तेस्रो श्रीलङ्काको कोलोम्बो शहरमा २५-२९ अक्टोबर १९९३ मा २० देशका प्रतिनिधिहरु सहभागिमा, चौथो भारतको दुर्गम पहाडी क्षेत्र लद्दाखमा १-७ अगष्ट १९९५ मा र पाँचौं सम्मेलन कम्बोडियाको नोम्फेन शहर मा डिसेम्बर २९, १९९७ देखि जनवरी ४, १९९८ सम्म आयोजन गरिएको थियो ।

प्रत्येक सम्मेलन एक सुधारवादी निर्णयका साथ सम्पन्न हुने गरेको देखिन्छ । दोस्रो सम्मेलनले एकता नै बल हो भन्ने नारालाई अगाडी बढाई बौद्ध महिलाहरु-भिक्षुणी, गृहणी तथा व्यवसायिक महिलाहरु एकजुट भई बुद्ध शिक्षाको प्रचार गरेमा समाजलाई असिमीत फाइदा पुग्ने कुरामा जोड दिएको थियो । तेस्रो सम्मेलन "Women the power of compassion: survival of the 21st. century" का नारा सहित सम्पन्न भएको थियो । चौथो सम्मेलनमा सयौं गृहणी, लोग्ने मानिसहरु, भिक्षु, भिक्षुणीहरु बुद्ध शिक्षाको अभ्यासद्वारा जिवन स्तरलाई सुधार्ने साझा प्रतिवद्धता कायम गर्न सफल भएको थियो भने पाँचौं साक्यधिता सम्मेलन "Women in Buddism: Unity and Diversity" को नारा सहित शुरु भएको थियो ।

❖❖❖

मैत्री संघद्वारा सम्मानित प्रतिष्ठित बौद्ध उपासक गणेश बहादुर परियारको

असामयिक निधनमा हामी दुःखीत छौं । यस दुःखद घडिमा

शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना

प्रकट गर्दछौं र उहाँको शान्ति र

निर्वाण लाभको लागि

प्रार्थना गर्दछौं ।

गोविन्द ताम्राकार

अध्यक्ष

मैत्री संघ परिवार

नदीपुर, पोखरा ।

जहाँ बौद्धहरू सबै मुस्लिममा परिणत [illegible]

सविता धाख्वा

बुद्धलाई एउटा कल्पित आदर्श पुरुष भनी धारणा राखेको भ्रम मेटाएर बुद्ध एउटा ऐतिहासिक मानव, हामी जस्तै धरतीमा टेकेर तथा हिंडेर विचरण गर्ने महापुरुष हुनुहुन्छ भन्ने गहिरो छाप हामी सवै यात्रीहरुमा पऱ्यो । अव त्यस क्षेत्रमा बुद्धधर्म विलिन भैसकेको छ । केवल त्यहाँ बौद्ध संस्कृतिका केही चिन्हहरुमात्र बाँकी छन् ।

हालै लमजुङ जिल्लाका जिल्ला विकास समितिका निर्वाचित सदस्यहरु र म सहित दश जना व्यक्तिहरु ग्रामिण विकास कार्यक्रमको अवलोकन भ्रमण गर्ने क्रममा पाकिस्तानको उत्तरी भेकमा भ्रमण गऱ्यौं । एकातिर हामीले Aga Khan Rural Support Project (AKRSP) द्वारा संचालित विकासका कार्यक्रमहरु हेऱ्यौं भने अर्को तिर ऐतिहासिक स्थल भ्रमण गर्ने क्रममा थुप्रै बौद्धस्थलहरु हेर्ने मौका पऱ्यो ।

हामी काठमाण्डौवाट कराची हुँदै इस्लामावाद पुग्यौं । फेरी इस्लामावादवाट २२ घण्टा मोटरमा वसेर [illegible] पाकिस्तानको उत्तरी क्षेत्र वाल्टिस्तान [illegible] यो क्षेत्रवाट पाकिस्तान र भारतको विवादास्पद [illegible] काश्मिर नजिकै पर्दछ । वाल्टिस्थानको [illegible] जनसंख्या ३,५८,९२२ छ । घरधुरी [illegible] छन् । वस्तुहरु धेरै [illegible] यस क्षेत्रमा पुग्न इस्लामावादवाट [illegible] भएर जानु पर्छ जुन वाटो [illegible] नामले प्रसिद्ध छ । वाटो [illegible] कुनै कुनै ठाउँमा पहाडलाई [illegible] वनाइएको छ । सिन्धु (Indus) नदीको छेउ छेउवाट वाटो (Highway) लगिएको छ । [illegible] वायाँ ठूल्ठूला [illegible] पहाडहरु छन् । यही वाटो भएर जाँदा प्रसिद्ध रेशम मार्ग (Silk Road) पनि देखिन्छ । वाटोमा जाँदा जाँदै चिल्लास भन्ने ठाउँमा ठूलो चट्टानमा वनेको बुद्धको मन्दिर भग्नावशेषको रुपमा देख्यौं ।

हामी [illegible] वाल्टिस्तानको स्कार्दु भन्ने ठाउँमा पुग्यौं । यो [illegible] पहाडै पहाडले घेरिएको अति रमणीय छ । पहाडहरु हिउँले ढाकिएका छन् । ऐतिहासिक स्थल भ्रमण गर्ने क्रममा एउटा ढुङ्गामा [illegible] बुद्धका मूर्तिहरु कुँदिएका छन् जुन १५ शताब्दी पुरानो मानिन्छ । मुस्लिम अक्षरभन्दा भिन्नै अक्षरले लेखेको यहाँको शिलापत्रको फोटो खिच्यौं ।

हामी अर्को दिन वाल्टिस्तानको खाप्लु भन्ने ठाउँमा गयौं । त्यहाँवाट काराकुरम श्रृङ्खला (K2) र हिन्दकुश हिमालय नजिकैवाट देखिन्छ । यहाँ वरिपरि हिउँका पहाडहरुले घेरिएका छन् । यहाँ हामीले ७५० वर्ष पुरानो एउटा ठूलो मस्जिद (Chaquchan Mosque) हेऱ्यौं । वास्तवमा पुरानो बौद्ध विहार [illegible] विहार भत्काएर यो मस्जिद वनाइएको रहेछ । [illegible] प्रार्थना गर्न जाने [illegible] मस्जिदका मुसलमानहरुको भनाइ अनुसार मस्जिद [illegible] सबै बुद्धका चैत्यहरु गाडिएका छन् । आफैं पनि देख्न सकिन्छ । [illegible] हेर्ने तिव्र इच्छा हुँदाहुँदै जान सकिएन किनभने त्यहाँ मुसलमानहरु वाहेक अरु धर्मावलम्वीहरु भित्र जान निषेध गरिएको छ ।

त्यहाँवाट अलिपर ५०० वर्ष पुरानो [illegible] दरवार [illegible] बौद्ध [illegible] । यहाँ मात्र ५०० वर्ष अघिसम्म सबै [illegible] अब सबै मुस्लिममा परिणत भै[illegible] । यहाँका मुसलमानहरुको [illegible] तिब्बतन [illegible] देखिन्छ । [illegible] बुद्धिष्ट हुन् भनी [illegible] मुसलमानहरुले गर्वसाथ भनेको पाइयो । [illegible] मुस्लिमहरु [illegible] छन् । यहाँका [illegible] पाकिस्तानी भन्नु भन्दा वाल्टी भन्न रुचाउँछन् । उनीहरुले वाल्टीभाषा वोल्ने गर्छन् जुन उर्दु

भाषा भन्दा धेरै फरक छ । आश्चर्यको कुरा के छ भने वाल्टी भाषाका केही शब्दहरु नेवार भाषा सँग मिल्छ । जस्तै १ २ ३ ४ गिन्तीलाई उनीहरुले छि, नछि, सों, पिं, नै... नै भनी गिन्ती गर्छन् । वाल्टीभाषका धेरै शब्दहरु गुरुङ्ग भाषासँग मिल्दोजुल्दो पाइयो । हामीले त्यहाँ Aga Khan Foundation को सहयोमा संचालित Aga Khan Rural Support Project द्वारा गरिएका विकासका कार्यक्रमहरु अवलोकन गर्‍यौं । यस संस्थाको मुख्य उद्देश्य त्यस भेकका जनताको जीवनस्तर सुधार्नु रहेको छ, जसअनुसार अति विकट ठाउँमा पनि यस संस्थाले जनताहरुका साना साना संगठनहरु वनाएर संस्थागत विकास गर्ने, आय आर्जनका अवसरहरु प्रदान गर्ने, विकास निर्माणका कामहरु गरिरहेका देख्यौं । त्यहाँका जनताहरुको जीवनस्तर उकास्नुमा त्यस संस्थाको अहम् भूमिका रहेको हामीले पायौं । यो कार्यक्रम हेरेपछि मलाई लाग्यो कि बौद्धहरुले पनि एउटा सामूहिक कोष (Foundation) स्थापना गरी, उक्त कोषवाट गरिव जनताको आर्थिकस्तर वृद्धि गर्ने खालका विकासका कार्यक्रम र धर्म (Development and Religion) सँगसँगै लान सके समग्ररुपमा हित र कल्याण हुन सक्छ । सम्पन्न व्यक्तिले त्याग चित्तको अभ्यास गरी विपन्न व्यक्तिको उत्थानको लागि केही गर्ने एउटा संगठित रुपमा अगाडि बढाउनु आजको समाज उत्थानको लागि आवश्यक छ भन्ने महशुस भयो ।

उत्तरी पाकिस्तानी क्षेत्रको भ्रमणको क्रममा वाटो वजार आदि सार्वजनिक स्थलमा विरलै मात्र महिलाहरु भेटियो । हामीले देखेका ती महिलाहरुका पनि आँखा वाहेक अन्य अनुहार पुरै छोपिएका हुन्थे । महिलाहरुले कुंठित जीवन विताउनु परेको छ । संसार २१ औं शताव्दीमा पुगिसक्यो तर ती महिलाहरु कुन शताव्दीमा गुज्रिरहेका छन् ? स्वतन्त्रताको सास फेर्न कति शताव्दी लाग्छ ? आदि कुरा मनमा खेल्यो । वाल्टीस्थानको अवलोकन भ्रमण सकेर इस्लामावाद फर्कने क्रममा गीलगीत भन्ने ठाउँमा वास वस्यौं । गिलगीतमा पनि उभिरहेको वुद्धको मूर्ति हेर्‍यौं । यस मूर्तिलाई त्यहाँका वासिन्दाले नापुरा वुद्ध (Napura Buddha) भन्ने गर्थ्यो, जुन मूर्ति एक हजार वर्ष पुरानो मानिन्छ ।

त्यसपछि हामीले इस्लामावादवाट नजिकै रहेको महत्वपूर्ण ऐतिहासिक स्थल तक्षशिला भ्रमण गर्‍यौं । बौद्ध साहित्य जातक आदिमा तक्षशिलाको नाउँ धेरै आउँछ जहाँ गुरुकुलमा गई शिक्षा ग्रहण गर्नको लागि विभिन्न क्षेत्रवाट अभिभावक वर्गले आफ्नो सन्ततिलाई पढाउने गर्थे । युद्ध र हिंसादेखि विरक्त भएका सम्राट अशोकले धर्म प्रचार, धर्म संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्ने हेतुले ९ वटा प्रान्तमा धर्मदूत मण्डलहरु पठाइएका मध्ये गन्धार क्षेत्रमा पनि पठाइएको कुरा वौद्ध साहित्यमा उल्लेख छ । सिन्धु नदी र झेलम नदीको वीचमा वसेको तक्षशिला त्यतिवेला एउटा समृद्धशाली सहरको रुपमा मानिन्छ । गन्धार क्षेत्र भन्नु नै वास्तवमा हालको पाकिस्तान र अफगानिस्तानका केही भू-भाग पर्न आउँछन् । राजा कनिष्कको समयमा यस क्षेत्रमा वुद्धधर्म अरु वढी व्यापक रुपमा प्रचार प्रसार भएको थियो । वुद्धमूर्ति विशेषको निर्माण पनि यहि राजाको समयमा अर्थात वुद्ध परिनिर्वाणको ४०० वर्षपछि मात्र प्रचलनमा आएको मानिन्छ ।

तक्षशिलाका ठूला ठूला भवनहरु भग्नावशेषहरु अझै पनि देख्न सकिन्छन् जसको स्वरुप हेर्दा हाम्रो नेपालका वौद्ध विहार जस्तै देखिन्छन् । त्यहाँ गुफाहरु पनि छन् । त्यहाँ वुद्ध र वुद्धजीवनी सम्वन्धी घटनामा आधारित गन्धार शैलीका मूर्तिहरु प्रशस्त देखिन्छन् । सर जोन मार्सल भन्ने एकजना वेलायती नागरिकले सन् १९१३ देखि सन् १९३४ सम्म दुई दशक लगाएर तक्षशिला क्षेत्रको पूरै उत्खनन् गरेका थिए । इसापूर्व छैटौं शताव्दी (6th Century B.C.) देखि पाँचौ शताव्दी (5th Century A.D.) सम्मका

उत्खननवाट पाइएका गन्धारशैलीका थुप्रै चिन्हहरु विशेषत: वुद्धमूर्ति र वुद्धजीवनी सम्वन्धी घटनामा आधारित चिन्हहरु तक्षशिला म्यूजियममा सुरक्षित गरिएको र उक्त म्युजियम हेर्न देश विदेशका नागरिकहरुको घुइंचो लागेको हामीले देख्यौं ।

चौंथौं शताव्दीमा यस क्षेत्रमा भ्रमण गर्न आउने चीनिया यात्रु फहियानले वुद्धधर्म व्यापक प्रचार प्रसार भएको, बौद्ध विहारहरु थुप्रै भएको एउटा समृद्धशाली शहरको रुपमा वयान गरेको पाइन्छ । त्यसैगरी सातौं शताव्दीमा प्रख्यात चीनिया यात्रु हुएनसाङ्गले पनि यस क्षेत्रको भ्रमण गरेको उल्लेख गरिएको छ ।

दश दिनको उत्तरी पाकिस्तानको भ्रमण निकै नै फलदायी रह्यो । विभिन्न ऐतिहासिक स्थलहरुको भ्रमणवाट स्पष्ट हुन्छ कि एक समयमा यहाँ वुद्धधर्मको व्यापक प्रचार प्रसार भएको थियो । आरोह र अवरोह हुनु संसारकै रित रहेछ । त्यहाँको खास भाषा, खास संस्कृति, खास धर्म त्यस भूभागवाट हराएर गैसकेको छ । केवल वुद्धका चिन्हहरु मात्र अव वाँकी छन् । सवै मानिसहरु मुस्लिममा परिणत भैसकेका छन् । एउटा गहिरो छाप पर्‍यो कि धर्म र संस्कृतिलाई आफ्नो व्यवहारमा लागु गरिएन भने विस्तारै संस्कृति लोप भएर जाने रहेछ र अन्तमा आफ्नो अस्तित्व नै मेटिने रहेछ । राम्रो कुरा आफुले पनि पालन गर्ने र यी राम्रा पक्षहरुलाई पछि सम्म वचाउनु हाम्रो कर्तव्य हो, यसैवाट आफ्नो पनि भलाइ हुन्छ र अरुको पनि भलाइ हुन्छ ।

❖❖❖

अमरत्व - समवेदना

यस धर्मोदय सभा कास्कीका सदस्य तथा धर्मोदय सभाका

भूतपूर्व केन्द्रीय उपाध्यक्ष

दिवङ्गत गणेश परियारको निर्वाणको अमरत्वको लागि प्रार्थना गर्दै

दैहिक उपस्थितिबाट सधैंका लागि बिछोडिको

परिवार प्रति समवेदना प्रकट गर्दछौं ।

डा. गेहेन्द्रमान उदास

अध्यक्ष

तथा

धर्मोदय सभा परिवार, कास्की शाखा

ध्यान, ध्यान, ध्यानबाट खै ज्ञान ?

♦ रामलाल वाटाजू

उपरोक्त शिर्षकबाट कोहि पनि नभस्के हुन्छ । यी शब्दहरुले आफैलाई गिज्याइ राखेकोले लेख्ने काम गर्दै राखेको छ । तथागत बुद्धले दोश्रो आर्य सत्यमा दुःख र समुदय दुःख (दुःखको कारण) छ भन्नु भएको छ । कारण खोज्नु, कारणको भित्र पस्न, भित्र पसेर जरा भेट्टाउन, जराले कुन कुन श्रोतबाट रसायन पाइ राखेको छ, त्यो हेर्न निकै मेहनत परिश्रम गरि राख्नु पर्ने भएको छ ।

अचेल जहाँ पनि विपश्यना ध्यानको चर्चा छ । राजयोगको शिविर छ । ध्यान योग साधनाको अभ्यास भइराखेको छ। टेन्सनहरु (विचलित चित्तहरु) कतिको टाढा भै राखेको छ खोज्नु पर्ने भइ राखेको छ। आफ्नै दैनिक जीवन चर्याको क्षण क्षण खोज्ने हो भने आफैले आफैलाई व्यङग्य गरि राखेको हुन्छ। जे वस्तु लिए पनि, दिए पनि आफूलाई माथि पार्नु पर्ने हुन्छ। अरुलाई तल पार्ने कोशिश हुन्छ। अलिकति भए पनि अरुलाई नोक्सान पारेर आफैलाई नाफा चाहिन्छ ।

किनकि आफ्नो म, मेरोको सट्टा धेरै बलियो छ । अरु त सबै विलाएर जान्छ अस्तित्व नै छैन आफ्नो मात्र अस्तित्व छ । यो अस्तित्व यो आत्मात्वले नै "ध्यान, ध्यान, ध्यानबाट खै ज्ञान" भएको छ ।

एउटै मात्र पखेटा चलाएर उड्न नसक्ने भएकोले नै सबै सत्वहरु (प्राणीहरुको) का कल्याण मित्र भगवान बुद्धले शील-समाधि-प्रज्ञाको संकेत गरेको हो । तिनै वटाको सन्तुलन विकास गर्न नसकेर नै कहिले ध्यान को चर्चा बढी गरिन्छ। कहिले प्रज्ञाको गफ गरिन्छ। कहिले शीलको नक्कल प्रस्तुत गरिन्छ । कुनै पनि क्षण तिनै वटाको सम्यक सन्तुलन बाट बाहिरिएकोले नै मनुष्यरुपी चरा मुक्त रुपमा उड्न सकि राखेको छैन । कहिले ध्यानको एउटा पखेटा चलाउँछु ज्ञानको पखेटा चलाउन भुलेको हुन्छु । कहिले ज्ञानको पखेटा चलाई ध्यानको पखेटा रोकी राखेको हुन्छ । कहिले दुवै पखेटा चलाए पनि शीलको शरिर अस्वस्थताले गर्दा जीउ नै भारी भइ आकाशतिर ट्वाल्ल पारेर हेरिन्छ । यस्तो असन्तुलनले गर्दा नै चार आर्य सत्यमा दोश्रोमा नै अलमलिएकोले, कारण खोज्न जाँगर नभएकोले नै "ध्यान, ध्यान, ध्यावाट खै ज्ञान" ? भनेर चिच्याउन मन लागेकोले यो लेख मार्फत आफ्नो प्रतिध्वनी सुनि राखेको हो । खोजको यात्रा ध्यानको जात्रा कति हो प्यासको मात्रा ?

❖❖❖

यस धर्मोदय सभा केन्द्रका भूतपूर्व केन्द्रीय उपाध्यक्ष गणेश बहादुर परियारको

असामयिक निधनमा हामी दुःखीत छौं । यस दुःखद घडीमा शोक सन्तप्त

परिवार प्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछौं र उहाको शान्ति र

निर्वाण लाभको लागि प्रार्थना गर्दछौं ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर

अध्यक्ष

धर्मोदय सभा परिवार

बुद्ध विहार, भृकुटी मण्डप, काठमाण्डौं

बौद्ध मार्गको यात्रामा हामी सामेल हुनु पर्छ

♦ कुसुमकेशव पराजुली

पण्डितजीहरुको रडाको वारे संचार माध्यमहरुले के उछाल्ने काम गर्दै थिए पोखराका दुईवटा उत्पिडित जातका नक्षत्रहरु अस्ताएको खवर पनि उनीहरुले सुनाए । झलकमान गन्धर्व-हाम्रो समाजका अपहेलित "गाइने" जातिका थिए । उनको तत्कालिन सामाजिक परिपाटीमा आधारित "आमाले सोध्लिन नि ...... " भन्ने गीतले नेपाली समाजमा अत्यधिक प्रभाव पार्दथ्यो । सामाजिक अन्यायकै विरुद्ध संघर्षरत अर्का नक्षत्र थिए गणेश वहादुर परियार ।

हिन्दू धर्मावलम्वीहरु वीच छोइछिटो र उँच नीचको भावना व्याप्त भईरहेकै बेला ती दुवै उत्पीडित सामाजिक अगजहरु वौद्ध दर्शनको सामिप्यमा रहेर वस्न रुचाउँथे । "वौद्ध दर्शनसँग संचार माध्यमको अनभिज्ञता" सवन्धमा आयोजित धार्मिक भेटघाटमा मैले गणेश वहादुर परियारलाई देख्न पाएँ । भिक्षु [illegible] उपस्थितिमा धर्मशिला वौद्ध विहारमा हामीले उनलाई देखेका थियौं ।

'मानिस ठूलो दिलले हुन्छ जातले हुँदैन' महाकवि लक्ष्मी प्रसाद देवकोटाले लेखेको यो हरफलाई गन्धर्व र परियारले यो समाजमा व्यवहारवाटै देखाई छाडे । उक्त उद्दरणलाई हामीले जातपातको आधारमा ठूलो सानो नमान्ने वौद्ध दर्शनमा आधारित विचार हो भन्न सक्दछौं । आफूसँगै अरुलाई पनि मुक्तिको वाटो देखाउने मानिस सम्यक सम्वुद्धको अनुयायी हो भन्ने हामीले सुनेका छौं ।

निश्चित हो, अहिले हाम्रो जीवनमा सम्यक सम्वुद्ध छैनन् । तर हाम्रा कोशिसहरु त्यसतर्फ लगाउने हो भने अवश्य अनुयायी वन्न सक्छौं । यो पनि मुक्तिको वाटोमा अग्रसर हुनु हो । बुद्धका पंचशीलको सिद्धान्तलाई आफै जीवनमा अभ्यास गरेमा आत्म शान्ति, परस्पर शान्ति र संपूर्ण शान्ति मिल्दछ । यसको अर्थ जस्ले वौद्ध धर्मको अध्ययन गर्दछ, उसैलाई थाहा लाग्दछ ।

जातपात र छुवाछुत भन्ने कुरा अहंकार वा लघुताभाषबाट उब्जने कुरा हुन् । जन्मै देखि कसैले त्यस्तो कुरीति र असमान विचार बोकेर आएको हुँदैन । समाजका ठूला भनाउने व्यक्तिहरुले आफ्नो श्रेष्ठता देखाउन त्यस्तो सामाजिक व्यवस्था कायम राख्दछन् । कर्मका आधारमा मानिस ठूलो र सानो हुने गर्दछ । वुद्धधर्मको आख्यानहरुमा यस्ता कुरा उल्लेख गरिएका छन् ।

आध्यात्मवादमा वुद्ध दर्शनलाई अति वैज्ञानिक र सम्मानजनक स्थान मिलेको छ । मानिस मात्रको होइन, चराचर जगतको हित र तिनको संवर्द्धनमा वौद्ध दर्शनले उत्तिकै जोड दिएको छ । 'घाइते राजहंस' को संरक्षण स्वयं गौतम वुद्धले गर्नु भयो । मानिस जातिभन्दा माथि उठेर प्राणीहरुको वाँच्ने अधिकार सुरक्षित पार्न खोज्ने वुद्धलाई के उपाधि दिने ?

आत्मरक्षाका लागि वुद्धको शरणमा आएको हंसले समेत कसरी चेतना जगायो ? आफुलाई वचाउन चाहनेको प्रेम, दयालाई कसरी पहिल्यायो ? आजका मानिसहरु गुनमारा वन्दै गैरहेका छन् । के तिनीहरु त्यही पक्षी जत्तिको सचेत छन् त ? निकै कम व्यक्तिहरु त्यस्तै विवेकशील होलान् । वातावरण संरक्षण वा जैविक विविधताको वकालत गर्ने हामीहरुले वुद्धको तत्कालीन 'हंस वचाउ' जस्तो व्यवहारिक शिक्षावाट ज्ञान आर्जन गर्ने कि नगर्ने ?

दया, माया र समभाव यी [illegible] वौद्ध गुणका

[illegible] । यी कोरा कल्पना र अव्यवहारिक शिक्षाका [illegible] । पूर्वाग्रह, अहंकार, ईर्ष्या, तृष्णा [illegible] । त्यसैले [illegible] व्यक्तिहरूमा स्वास्थ्य र स्वभावको दुर्गुण [illegible] छन् । बिरामी हुनु, बेखुशी भैरहनु, [illegible] अशान्ति एवं अधैर्यता जस्ता दुर्गुणका [illegible] हुन्छन् ।

[illegible] व्यक्ति चिन्तनशील रहने हो भने, [illegible] अनुसन्धानकर्ता बन्ने हो भने [illegible] को खोजी गरिरहन्छ । जहाँ धेरै अभाव [illegible] त्यहाँ युद्ध र अशान्ति हुन्छ । भौतिक सम्पत्ति मात्र अभावको पूर्ति कदापी हुन सक्दैन । [illegible] भन्दा ठूलो सम्पत्ति उसको चेतना र [illegible] पूर्ण समुन्नति हो भन्ने मान्यता हामीले [illegible] पर्दछ ।

हामीले आफू र हाम्रो समाजलाई [illegible] शिक्षाबाट प्रशिक्षित पार्नु पर्छ । अहिले बहकिएको आधुनिक शिक्षाले मात्र सामाजिक-आर्थिक व्यवस्थामा स्थायी शान्ति कायम गर्न सक्दैन । मानवताको दर्शन घाँटी सुक्ने गरी अधि भौतिकवादी सिद्धान्तमा पाठ गरेपनि भेटिदैन । खास गरी पश्चिमा शैलीको हाम्रो शिक्षा नीतिले व्यक्ति वा समाजलाई सही नेतृत्व गर्न सकेको देखिदैन ।

माइकल ज्याक्सनका कतिपय कमजोरी होलान् । तर पनि पूर्वाग्रही ढंगले [illegible] जातिले उनलाई निकै आरोप लगाइरहेका छन् । ज्याक्सन विश्व विख्यात पप गायक हुन् । उनि हस्ती भएको कारण मात्र होइन, [illegible] जातिको मुक्तिको लागि सामाजिक र आर्थिक सहयोग जुटाउन उनि सफल हुँदै गएका छन् । करोडौंको मन जित्ने [illegible] भने आँखाका [illegible] बनेका थिएनन् [illegible]

बुद्धधर्मले त्यस्ता पूर्वाग्रही [illegible] असल मान्दैन । वास्तवमा अफ्रिकी [illegible] मानिसहरूका सांस्कृतिक जागरण र [illegible] आर्थिक उपनिवेशबाट मुक्ति दिलाउन ज्याक्सन निरन्तर लागि परे । हाम्रा ज्याक्सन [illegible] गन्धर्भ र गणेश बहादुर [illegible] पनि [illegible] यही अर्थमा श्रद्धाञ्जली दिनु पर्छ । [illegible] परित्राण सफल छ ।

धेरै मानिसहरूले [illegible] गर्छन् । [illegible] जातीकन [illegible] पनि शान्त [illegible] लागि [illegible] खुडकिला [illegible] । [illegible] गरेका र आर्जन गरेका [illegible] र [illegible] भलो हुने कामना [illegible] । [illegible] स्वार्थ [illegible] अवरुद्ध [illegible] । त्यसैले [illegible] सामेल हुनुपर्छ ।

दलित वर्गको उत्थानका लागि आजीवन संघर्ष गर्नु भएका
नेपाल राष्ट्रिय दलित आयोगका सदस्य, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित वर्ग उत्थान
समितिका पूर्व उपाध्यक्ष, [illegible]
असामयिक निधन भएकोमा हामी गहिरो शोक व्यक्त गर्दछौं र
शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछौं ।

नारायण सुनार
शिल्पी ज्वेलर्स
बाग बजार, पोखरा- १

गणेश बहादुर परियारका संझना शब्द चित्रमा उतार्न खोज्दा

♦ तिलकमान गुभाजू

धर्मशिला बुद्ध विहार स्थित ज्ञानमाला संघका संस्थापक तथा धर्मोदय सभाका केन्द्रीय उपाध्यक्ष गणेश बहादुर परियारको पोखरा मोहरिया टोल स्थित आफ्नै निवासमा २०६० मंसिर ७ गते ७० वर्षको उमेरमा निधन भयो । उहाँ १९९० साल श्रावण १५ गते जन्मनु भएको थियो ।

गणेश परियार बाल्यवस्थादेखिनै पढ्नमा रुचि राख्नु हुन्थ्यो । तर त्यसवेला आजभोलीको जस्तो जताततै पढ्ने व्यवस्था थिएन । पोखरा बजारमा एउटा संस्कृत पाठशाला थियो । पढ्न चाहनेहरु त्यहि गएर पढ्नु पर्दथ्यो । अन्य स्कूल आदि कुनै थिएन । गणेश परियार पनि किशोरावस्थामा प्रदार्पण भएपछि पढ्नको लागि २००१ सालमा त्यही संस्कृत पाठशालामा भर्ना हुन जानुभयो तर त्यसवेलाका गुरुहरु पं. सोमनाथ रेग्मी र टीकाराम रेग्मीले अछुत जातिका भनेर उहाँलाई पढ्न दिएनन् ।

गणेश परियारले त्यसैवेला वर्णाश्रम धर्ममा अछुतको अर्थ कस्तो हुँदो रहेछ भन्ने चाल पाए । उहाँ सँगैका अन्य साथीहरुले त्यसै पाठशालामा पढे भने उहाँलाई भर्नाहुनवाट नै वन्चित गरियो । वर्णाश्रम धर्म अनुसार अछुतहरुले अक्षर पढ्न पाउँदैनथ्यो । जुन कुरालाई राणा शासनमा कडाइका साथ पालना गर्न लगाइन्थ्यो । किशोरावस्थामा नै उहाँले त्यो धर्मवाट ठूलो धक्का खानुभयो । उहाँमा विद्रोहको भावना जागृत भयो । उहाँले प्रजातन्त्रको लागि संघर्षरत नेपाली कांग्रेसमा लागेर २००७ सालको क्रान्तिमा नेपाली कांग्रेसको झण्डा रातारात सिएर आपूर्ति गर्नु भयो र क्रान्तिमा लाग्नु भयो । उहाँ प्रजातन्त्रका सेनानी पनि हुनुहुन्थ्यो ।

वर्णाश्रम धर्मकै कारण आफू र आफ्नो जाति अशिक्षित भै पिछडिएको कुरा राम्ररी वुझेपछि उहाँ वैकल्पिक मार्गको खोजीमा थिए । त्यसैबीच उहाँको धर्मशिला वुद्ध विहारका संस्थापिका अनगारिका धर्मशिला गुरुमासँग सम्पर्क भयो । गुरुमावाट वुद्ध धर्मका कुराहरु जान्ने, सुन्ने र वुझ्ने मौका पाउनु भयो । उहाँ वुद्धधर्मका शिक्षा, सिद्धान्त र आदर्शवाट आकर्षित हुनुभयो । उहाँ भगवान वुद्धले स्थापना गरेको जातीय भेदभाव विनाको समानतामा आधारित समाजवाट प्रभावित हुनुभयो । उहाँको विहारमा आवत जावत वढ्न थाल्यो । उहाँ २०२२ सालमा वुद्ध विहारमा स्थापित ज्ञानमाला संघका संस्थापक सदस्य वन्नुभयो र त्यसवेला देखि उहाँले निरन्तर वुद्ध विहारको हरेक कार्यक्रममा सहभागी हुने र सहयोग गर्दै आउनु भएको थियो ।

वौद्धहरुको सर्वाधिक पुरानो र धेरै सञ्जाल भएको संस्था धर्मोदय सभामा वसेर पनि उहाँले काम गर्नु भयो । धर्मोदय सभाको कास्की शाखा श्री विलवहादुर गुरुङ्को अध्यक्षतामा गठन गर्दा उहाँले कार्य समितिमा रहेर काम गर्नु भएको थियो । त्यसपछि निरन्तर उहाँ त्यस शाखामा संलग्न हुनुहुन्थ्यो ।

गणेश वहादुर परियार पछि धर्मोदय सभाको केन्द्रीय कार्यालयमा पनि सम्वद्ध हुनुभयो । उहाँ सो सभाको केन्द्रीय सदस्य हुनुभयो भने त्यसपछि उपाध्यक्ष भ पनि आफ्नो

योगदान गर्नुभयो । कुनै पनि धार्मिक संघ संस्थाको केन्द्रीय तहमा दलितबाट पुग्ने उहाँ पहिलो व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो ।

उहाँले धार्मिक क्षेत्रमा जे-जसरी उन्नति र प्रगति गर्दै जानु भएको थियो, त्यो धेरैका लागि लोभ लाग्दो किसिमको थियो । त्यसैले कतिपयले उहाँमाथि षडयन्त्र पनि गरे । विवादमा मुछ्ने प्रयास पनि गरे । भारतीय हिन्दूहरुले जुन बेला भगवान बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा कथित हिन्दू बौद्ध अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन गर्न खोजेका थिए, त्यसबेला वातावरण संवेदनशील भएको थियो । उनीहरुले बौद्धहरुलाई फुटाउन पनि खोजेका थिए । उनीहरुले त्यसैबेला बुद्धधर्म हिन्दूधर्मको शाखा भनाउन असफल प्रयास पनि गरेका थिए । उनीहरुले कतिपय बौद्धहरुको अन्तर्वार्ता लिएर आफ्नो समर्थन जनाएको अनर्गल प्रचार पनि गरेका थिए । दिवंगत गणेश बहादुर परियार पनि एक पटक उनीहरुको त्यस्तै षड्यन्त्रमा पर्नु भएको थियो । उहाँले भन्नुभएको भन्दा बेग्लै किसिमले र अर्थको अनर्थ हुने गरी उहाँको अन्तर्वार्ता उनीहरुको पत्रिकामा छापिएको थियो । उहाँले पछि त्यसको खण्डन गर्नु भयो र बुद्धधर्मप्रतिको आफ्नो अटल आस्था र विश्वास भएको सिद्ध गरिदिनु भयो । त्यसपछि उहाँ त्यस्ताहरु बाट टाढा नै रहने र संगतमा जान पनि हिच्किचाउने गर्नुभयो ।

सामाजिक सेवा र बुद्धधर्ममा लाग्दा लाग्दै गणेश बहादुर परियारको सम्बन्ध भारतका संविधान निर्माता डा. अम्बेडकरको समूहसँग भयो । उहाँले भारतमा समेत गएर उनीहरुको अध्ययन गर्नुभयो । त्यहाँको अध्ययनबाट उहाँले आजका दलित र उत्पीडित जातिहरु किन र के कारणले अछुत बनाइएका रहेछन् भन्ने इतिहास राम्ररी बुझ्नु भयो । उहाँले अम्बेडकरको जीवनीबाट प्रेरणा लिनु भयो । दलितहरुको सेवामा अरु समर्पित भएर लाग्नुभयो । दलित उत्थानमा उहाँले गर्नु भएको सेवाको कदर र मूल्यांकन गरेर उहाँलाई अम्बेडकर फैलोसिप पुरस्कारबाट पनि सम्मान गरिएको थियो ।

दिवंगत गणेश परियारले डा. अम्बेडकरका धेरै कुरालाई मूलमन्त्र जस्तै गरी लिनुहुन्थ्यो । अम्बेडकरले "आफू जन्मदा कुन धर्म लिएर जन्मियो, त्यो आफूलाई थाहा हुने कुरा होइन, तर मर्दा वर्णाश्रमी हिन्दू भएर मर्दिन" भनेको कुरा उहाँले धेरै दोहोऱ्याउनु हुन्थ्यो । त्यही अठोट अनुसार डा. अम्बेडकर आफ्नो जीवनको उत्तरार्धमा लाखौं अनुयायीकासाथ पुनाको दीक्षा भूमिमा बुद्धधर्ममा दीक्षित भएका थिए । गणेश परियारले त्यो कुरा सम्झेर आफू धेरै पहिले नै बौद्ध भएकोमा गौरव गर्दथे ।

गणेश परियारले पोखरा र काठमाण्डौका बौद्ध गतिविधिमा मात्र सक्रिय हुनुभएको होइन । उहाँले देश भित्र भएका राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनहरुमा पनि भाग लिनुहुन्थ्यो । त्यतिमात्र होइन, उहाँले थाइल्याण्डको बैङ्कमा भएको २१ औं विश्व बौद्ध सम्मेलनमा पनि सहभागीता जनाउनु भएको थियो । विश्व बौद्ध सम्मेलनमा सहभागी हुन पाउनु बुद्धधर्ममा धेरै महत्वको कुरा मानिन्छ । त्यस्तो महत्वपूर्ण अवसर प्राप्त गरेर उहाँले आफ्नो जीवन सार्थक पार्नु भएको थियो ।

दिवंगत गणेश बहादुर परियार मूलत राजनैतिक व्यक्तित्व हुनुहुन्थ्यो । उहाँ २००७ साल देखि नै नेपाली काँग्रेस पार्टीसँग आवद्ध हुनुहुन्थ्यो । उहाँले लामो समय जिल्ला कार्य समितिमा रहेर पार्टीको सेवा गर्नु भयो । नेपाली काँग्रेसको विभाजन पश्चात उहाँ नेपाली काँग्रेस (प्रजातान्त्रिक) तिर लाग्नु भयो र सो पार्टीको कास्की जिल्ला समितिको सल्लाहकार रहनु भएको थियो ।

पटक-पटक जेल जीवनयापन गर्नु भएका

परियार श्री ५ को सरकारले २०५६ सालमा गठन गरेको उपेक्षित, उत्पीडित र दलित उत्थान विकास समितिको उपाध्यक्ष पनि हुनु भएको थियो । २०५८ सालमा श्री ५ को सरकारले गठन गरेको राष्ट्रिय दलित आयोगको उहाँ सदस्य रहनु भएको थियो ।

उहाँले जीवनमा दलित उत्थानका लागि धेरै संघ संस्था स्थापना गर्नुभयो । त्यसको नेतृत्व गर्नु भयो र समाजमा राम्रो प्रभाव पार्नुभयो । जसको परिणाम उहाँ धेरै संघ संस्थाबाट सम्मानित र अभिनन्दित हुनुभएको कुरा पनि स्मरणीय छ । दलितका नेताको रुपमा उहाँलाई पछि सम्म पनि याद गरिनेछ ।

उहाँको निधनले अपूरणीय क्षति भएको छ ।
उहाँको निधनवाट गहिरो चोट लागेको छ । शोक सन्तप्त परिवारप्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गरी अनिच्चावत संखारा ....शव्दोच्चारण गरी उहाँको निर्वाण लाभको कामना गर्दछु ।

महत्वपूर्ण घटना

१. पोखरा स्थित संस्कृत पाठशालामा २००१ सालमा पढ्न जाँदा अछुत अछुत भनी पढ्न नदिंदा विद्रोहको भावना जागेको ।
२. २००७ सालमा भएको प्रजातान्त्रिक आन्दोलनमा सक्रिय सहभागी भएको । आन्दोलनका लागि नेपाली काँग्रेसको चारतारे झण्डा वनाएर आपूर्ति गरेको ।
३. २००९ सालमा नेपाल राष्ट्रिय विश्व सर्वजन संघ स्थापना गरी त्यसको संस्थापक सचिव भएको । त्यही वर्ष सहस्रनाथ कपालीको अध्यक्षतामा गठित नेपवाल राष्ट्रिय परिगणित जनविकास परिषादका केन्द्रीय उपाध्यक्ष भएको ।
४. २०१० मा आफ्नै टोलमा विश्व सर्वजन विद्यामन्दिर नामक स्कूल स्थापना गरेको ।
५. २०१२ साल देखि नेपाली कांग्रेस कास्की जिल्ला समितिको सदस्य रहेको । पार्टीको सम्पूर्ण महाधिवेशन र महासम्मेलनमा सहभागी भएको ।
६. नेपाली काँग्रेसका तात्कालीन महामन्त्री धनमानसिं परियारको प्रमुख आतिथ्यतामा गठित पश्चिम क्षेत्रका परिगणित जातिका प्रथम सम्मेलन आयोजना गर्न मुख्य भूमिका खेलेको ।
७. २०१४ सालको सत्याग्रहमा ठोली नेतृत्व गरेको र सो वापत ७ दिन सम्म मिलिसिया व्यारेकमा थुनुवा परेको ।
८. २०१५ सालको निर्वाचनमा वरपरका धेरै जिल्लामा गएर सक्रिय भएको तथा २०१७ सालको काण्ड पश्चात ६ महिना भूमिगत भएको ।
९. २०२२ सालमा धर्मशिला वुद्ध विहारमा गठित ज्ञानमाला संघको संस्थापक सदस्य भई वुद्ध धर्ममा निरन्तर लागेको । पछि धर्मोदय सभा कास्कीमा गठन हुंदा सो संस्थाको जिल्ला सदस्य भएको, पछि केन्द्रीय उपाध्यक्ष भई काम गरेको तथा त्यसै वेला थाइल्याण्डमा भएको २१औं विश्व वौद्ध सम्मेलनमा नेपालको तर्फबाट सहभागी भएको ।
१०. २०३६ सालको जनमत संग्रहमा तमन धनले वहुदललाई जिताउन प्रयास गरेको ।
११. २०३९ सालमा पोखराको नदीपुरमा दलित र अन्य पिछडिएका जातिका वाल वालिकाहरुको शिक्षा दिक्षाको लागि सेतो गुँरास वाल विकास केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन गरेको ।
१२. २०४२ सालमा नेपाली काँग्रेसको आव्हानमा भएको सत्याग्रह सहभागी भएको र त्यसवापत प्रशासन ४ महिना जेल राखेको ।

... सालमा वी.पी. जयन्ती ... उँदा एक

हप्ता जेल गएको ।

१४. २०४६ सालको ऐतिहासिक जन आन्दोलनमा सक्रिय सहभागी भएको -- त्यस बेला निकै विरामी परेकाले बनारसमा गएका त्यहाँ सञ्चालित विरोध कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी भएको ।

१५. नारायण स्थान पुल निर्माण समितिको अध्यक्ष भई निर्मा कार्यमा सघाउ पुऱ्याएको ।

१६. श्री ५ को सरकारले २०५६ मा गठन गरेको उपेक्षित, उत्पिडित र दलित वर्गको उत्थान विकास समितिको उपाध्यक्ष भएको ।

१७ श्री ५ को सरकारले २०५८ मा गठन गरेको राष्ट्रिय दलित आयोगको सदस्य भएको ।

१८. दलितोत्थानमा विशेष योगदान पुऱ्याए वापत भारतका सम्विधान निर्माता डा. अम्वेडकरको नामवाट स्थापित "डा.अम्वेडकर फेलोशिप" पुरस्कार तात्कालिन भारतीय उप राष्ट्रपति डा. शंकर दयाल शर्मावाट प्राप्त गरेको ।

१९. विभिन्न संघ संस्थावाट सम्मानित र अभिनन्दित भएको ।

२०. नेपाली कांग्रेस विभाजन भए पछि नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक) दलमा सम्मिलित भई सो पार्टीको कास्की जिल्ला समितिको सल्लाहकार भएको ।

दलित वर्गको उत्थानका लागि आजीवन संघर्ष गर्नु भएका

नेपाल राष्ट्रिय दलित आयोगका सदस्य, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित वर्ग उत्थान समितिका पूर्व उपाध्यक्ष, *प्रजातन्त्रका सेनानी, बौद्ध उपासक गणेश परियारज्यूको* असामयिक निधन भएकोमा हामी गहिरो शोक व्यक्त गर्दछौं र शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछौं ।

साथै हामी उहाँको चीर शाति र निर्वाण प्राप्तिका लागि प्रार्थना गर्दछौं ।

अनिता पन्थी

नारी सेवा हस्तकाला, नालामुख, पोखरा ।

नेपाल राष्ट्रिय दलित आयोगका सदस्य तथा उपेक्षित, उत्पीडित र दलित वर्ग उत्थान समितिको पूर्व उपाध्यक्ष प्रजातन्त्रका सेनानी तथा बौद्ध उपासक हाम्रा सहयोगी गणेश वहादुर परियारको असामयिक निधन भएकोमा हामी अत्यन्त दुःखित भएका छौं । शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं र उहाँको शान्ति र निर्वाण लाभको लागि कामना गर्दछौं ।

युवा परियार सेवा समाज

नदीपुर, पोखरा ।

Five Months in Nepal

♦ Jayanto Bhikkhu

It was with a very personal anticipition that I took the flight five months ago from the hot, dusty plains of Delhi back to Kathmandu. Back, I say, because though I hadn't been in Nepal for almost exactly sixteen years, this wondrous mountian kingdom had played a very important role in my life at that time, helping to turn me towards Buddhism and a full appreciation of the spiritual life as the Life that called from deep within me. At that time, in May of 1987, I was a solitary traveler, a native American tourist just turned twenty, in the middle of a year away from university. I came from India then too, after a month in Rajasthan and Delhi, and then too it was the image of these great mysterious mountains which lured me ever northward.

If at that time someone had told me I would soon be ordained as a Buddhist monk and would commit my life to the path of the Buddha I would probably not have believed it. My upbringing had been almost entirely sacular, a typical American kid who regarded religion with at best a benign dismissal ("people need something to belive in") or at worst a cynical suspicion ("the opiate of the masses".) My trip to the Himalaya of Nepal was a youngman's adventure, an excursion into the unknown to explore the world and exploe myself. I went in June, finally: five weeks trekking the solukhumbu, from Jiri up to Kalapatthar and Everest Best Camp and back again to Jiri. It was raining and there were leeches and very few clear mountain views, but there were no tourists (I saw only five others during the whole journey), and the close contact with the Nepalese people in their homes where I stayed made it even more special. Whether it was simply the right time in my life for a great change, or if there really is something to the stories alluding to the tremendous spiritual power of the Himalaya - though I wasn't looking for anything when I set out, when I returned to Kathmandu I was a different person.

Returning to Kathmandu that time a kind of preparation. I stayed another month in the cheap lodges and restaurants around Freak streets as it was then called, reading voraciously as it poured with rain outside. The changes within that had become conscious in the mountains of the Solukhumbu needed articolation, and for the first time in my life I recognized the language of the great religious traditions as distinct attempts to provide guidance for a process, an inner possibility that was universal at the same time as deeply personal. I scoured the used bookshops for travellers for material that would educate me in this new world - my world - and by the time I left for a month in Tibet I was carrying two books with me, the Tao Te Ching and the Dhammapada. It was the latter that influenced me most in the career-oriented ideals of most other students. I soon dropped out with the idea of finding a lonely place and doing meditation.

By happy chance my mother was by

that time ... eady involved in the emerging Buddhist scene in Boston. The clear and down-to-earth guidance offered in the Buddhist teachings giving the practitioner useful tools relevant to his or her own experience with which to grow in wisdom, release suffering and cultivate beneficial qualities, and without requiring any dogmatic or blind belief, has made Buddhism more and more popular in the West. There are now many Buddhist centres and monasteries in America and Britain, as well as most modern countries all over the world. My mother suggested I learn vipassana meditation at a center in Cambridge; then she and my father supported me in a ten-day meditation retreat at the Insight Meditation Society, a large retreat center in Western Massachusetts that holds continuous year-round vipassana courses taught by different teachers in the Theravada tradition. I stayed four months, a period that included a two-month retreat taught by U Pandita Sayadaw, as well as by Sayadaw Nyanapurnika Mahasthavira from the Vishwa Shanti Vihara here in Kathmandu. By then I had already begun preparations to enter the monastic life in the monasteries of Ajahn Sumedho in England, where I spent the next eight years, six years ago moving to Thailand.

Flying in this time then, I felt I had been waiting sixteen years to return to Kathmandu, to Nepal and the glorious, mysterious mountains she holds. I wished to pay respects, most of all; to say thank you and once again breath the air of the land that so helped to change my life. After a six-month journey in India with my preceptor, Ajahn Sumedho, some money had been left to pay for my flight to Nepal. After that I was on my own. In our communities, it is very important to keep strictly the bhikku's rules around money, which means never having or holding, carrying or using your own funds. Therefore I did not know how I would proceed when I landed. I had two addresses: that of the Vishwa Shanti Vihara and of Kopan monastery, to which I had been encouraged to go by a friend ... in the Tibetan tradition. Wrongly under the impression it was much nearer the airport than Vishwa Shanti Vihara, I set on foot for Kopan.

Each of the two times I have now come to Nepal it has been from India. In each case I have been struck by the......*niceness* of the Nepalese and their country. After the almost palpable desperation often underlying the surface of the atmosphere in so much in India, the relaxed and friendly disposition of the people here has been a welcome relief. My walk to Kopan ended in disappointment, since there was a retreat on and they had no room for me, but it brought me many little gifts in the simple forms of smiles and the genuine "namastes" of the same friendly people I remembered so well. The next morning I set out for the Vishwa Shanti Vihara, another long walk this time rewarded with a huge reception: I had arrived on wesak day.

While simply revisiting Nepal had been my primary wish (the journey had in fact been necessitated by the need to renew my indian visa) I was harboring the fantasy of finding a place once more up in the high mountains, in which to stay for this year's three-month vissa retreat. Indeed, I was under the impression that the visa regulations in Nepal would not allow that possibility, thus my intention to return to India. I thought I would explore any possibilities that might arise in the

Himalayan region there. But my hopes were not high, being so limited in not being able to use money, and I was expecting in all likelihood to return to Thailand in July. It was almost with a sense of divine implication then that I discovered I could indeed stay in Nepal, according to the regulations the very last possible extension of my visa expiring on the very day after the vissa ends. That day is tomorrow, as I sit now and writte this piece after spending the last three months at Muktinath, high up in those magical mountain spaces - a memorable vassa well spent in the mountains of Nepal and a true pilgrimage for me, both outer and inner.

Again, five months ago while settling in to the heartfully warm hospitality so readily offered me by all those at the Vishwa Shanti Vihara, it still looked unlikely I would be able to strike out on my own into the mountains in order to look for a suitable place to spend the vassa. The Theravada presence in Nepal is a very long established one, stemming as it does from the Buddha's own community at Kapilavastu. The currents of history, however, have so far placed this presence in the viharas of the low and midlands of the country, the high mountain regions being influenced by Tibetan cultures and Buddhist traditions. It became clear that I would therefore have to investigate the possibility of staying in a Tibetan gompa of some kind in order to be able to make such a retreat. The idea to take me to Pokhara to see if the Peace Pagoda there was a suitable option soon turned into a full-on school educational excursion for everyone at the Vishwa Shanti Vihara, all the students and teachers and many associated helpers squeezed happily into a bus for a four day tour replete with sight-seeing programs and marathon alms-rounds through several areas of pokhara each morning. We all had a useful and enjoyable time, and were grateful to receive the kind hospitality of all those associated with the Dharma Shila Vihara in Pokhara. It was with special gratitude also, that I received an unexpected offer from Devlal Maharjan, the elder brother of Bodhinyana Bhante here at the V.S.V., of a plane ticket that would allow me to get into the high mountain areas which continued to draw me upwards.

cont.......

❖❖❖

दलित वर्गको उत्थानका लागि आजीवन संघर्ष गर्नु भएका

नेपाल राष्ट्रिय दलित आयोगका सदस्य, उपेक्षित, उत्पीडित र दलित वर्ग उत्थान समितिका पूर्व उपाध्यक्ष, *प्रजातन्त्रका सेनानी, बौद्ध उपासक गणेश परियारज्यूको* असामयिक निधन भएकोमा हामी गहिरो शोक व्यक्त गर्दछौं र शोक सन्तप्त परिवार प्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दछौं ।

साथै हामी उहाँको चीर शाति र निर्वाण प्राप्तिका लागि प्रार्थना गर्दछौं ।

राम चन्द्र वि.क.

मोहरिया टोल

पोखरा ।

बुद्ध धर्मको विकासमा गुरुङ जातिको योगदानको चर्चा

पोखरा/ गुरुङ्ग जाति वर्तमान कालमा मात्र सक्षम र सवल देखिएका होइनन्, भूतकालमा पनि यो जातिको महत्व उत्तिकै रहेको इतिहासमा अंकित छ। प्रशासनमा हिन्दूकरण वढेर बुद्धधर्म माथि वक्र दृष्टि र हेको वेलामा गोर्खाका गुरुङ्ग राजा शुकदेवले आफूलाई "नौ सरकार वौद्ध वादशाह" घोषणा गर्नु ठूलो साहसको कुरा हो। त्यस्तै आर्य राजाहरुले पनि चुनौति दिएर आफू वौद्ध भएको उल्लेख गरेका थिए।

उपरोक्त कुरा पहिलो पटक धर्मशिला विद्वत वृत्ति बाट सम्मानित भिक्षु कौन्डण्यले बौद्ध अर्घौं सदनमा कार्तिक १५ गते आयोजित प्रवचन कार्यक्रममा वताउनु भएको हो। उहाँले वुद्धधर्म र गुरुङ्ग जातिको इतिहास कालदेखि अनन्य सम्वन्ध भएको पनि उल्लेख गर्नु भयो।

प्रवचनको क्रममा भिक्षु कौण्डन्यले बुद्धधर्म समानताको धर्म, शान्ति र अहिंसाको धर्म भएकाले यसको महत्व र उपादेयता आजको हत्या, हिंसा र आतङ्क वढेको विश्वमा अरु महत्वपूर्ण हुन गएको विचार व्यक्त गर्नु भयो।

सदनका पूर्व अध्यक्ष शंकर गुरुङ्गले दीप प्रज्वलन गरी शुरु भएको कार्यक्रममा अध्यक्ष वीर वहादुर गुरुङ्ग, राजकुमारी गुरुङ्ग लगायतकाले पनि वोल्नु भएको थियो।

समारोहको शुरुमा ज्ञानमाला भजन गरि एको थियो।

कर्मचारीलाई घूस नदिन नगर प्रमुखको आग्रह

पोखरा/बौद्ध अर्घौं सदन पोखराको २६ औं साधारणसभाको पोखरा उप-महानगर पालिकाका प्रमुख हर्कवहादुर गुरुङ्गले सदनको हाताभित्र आयोजित एक समारोहवीच शनिवार उद्घाटन गर्नुभयो।

त्यस अवसरमा उद्घाटन मन्तव्य व्यक्त गर्नु हुँदै नगर प्रमुख गुरुङ्गले पोखरावासीहरुको सेवा गर्ने उद्देश्यले आफू आएको वताउँदै नियमले भ्याएसम्म जनताको काम छिटो र छरितो ढंगबाट गर्ने पक्षमा आफू रहेको वताउनु भयो। नगर पालिकाका कर्मचारीले जनताको काम गर्दा कुनै प्रकारको बाधा अड्चन खडा गरेको खण्डमा आफूलाई भेट गर्न र कर्मचारीलाई घुस दिने काम नगर्न समेत नगर प्रमुखले आग्रह गर्नु भयो।

समस्त नगरवासीहरुमा आफूबाट समान व्यवहार हुने प्रतिज्ञा गर्नुहुँदै नगर प्रमुख गुरुङ्गले भन्नु भयो- "मवाट नातावाद, कृपावाद र भेदभावपूर्ण व्यवहार हुँदैन, तसर्थ व्यक्तिगत लाभ लिने हिसाववाट मलाई भेट्ने कोशिश नगर्नुहोला।" त्यस अवसरमा उहाँले धर्मगुरु लामाहरुलाई समन्वयताका साथ अगाडी वढ्न समेत सुझाव दिनु भएको थियो।

प्रमुख अतिथिको आसनबाट मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुन्दै विश्व हिन्दू महासंघ का राष्ट्रिय अध्यक्ष लीला भक्त आचार्यले धर्म वर्तमान अवस्थामा मानिसहरुलाई विभाजन गर्ने माध्यम भएको उल्लेख गर्नु हुँदै हिन्दू र वुद्ध धर्मवीच तात्विक भिन्नता नभएको धारणा व्यक्त गर्नुभयो।

सनातन धर्म सेवा समितिका केन्द्रीय उपाध्यक्ष रवीन्द्र माकाजूले भगवान वुद्धले प्रतिपादन गरेको धर्मलाई आत्मसात गरेको खण्डमा मुलुकमा विद्यमान हत्या र हिंसा समाप्त हुने वताउनु भयो।

धर्मोदय सभा कास्कीका अध्यक्ष गेहेन्द्रमान उदास पोखरेलीले परम्परावादी सन्जाललाई पन्छाएर बुद्धले प्रतिपादन गरेको शान्तिको मार्गलाई अवलम्वन गरेमा मात्र मुलुकमा शान्ति कायम हुने विचार व्यक्त गर्नु भयो।

कार्यक्रममा वडा न १० का वडाध्यक्ष मनवीर गुरुङ्ग (ढासा), नेपाल लामा संघका अध्यक्ष गोपाल गुरुङ्गले पनि वोल्नु भएको थियो।

सदनका अध्यक्ष वीर वहादुर गुरुङ्गको सभापतित्वमा भएको उद्घाटन कार्यक्रममा उपाध्यक्ष क्या. मनवहादुर गुरुङ्गले स्वागत र सचिव रुद्र वहादुर घले र सदस्य मैना गुरुङ्गले कार्यक्रम सन्चालन गर्नु भएको थियो।

त्यस अवसरमा सदनको तर्फवाट नगर प्रमुख हर्कवहादुर गुरुङ्ग, वडा अध्यक्षहरु मनवीर गुरुङ्ग (ढासा), नारायण गुरुङ्ग, सु. लालकाजी गुरुङ्ग र कोमल प्रसाद

गुरुङ्गलाई सम्मान गरिएको थियो ।

त्यसै गरी कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि नगर प्रमुख हर्कबहादुर गुरुङ्गले सदनलाइ आर्थिक एवं भौतिक सहयोग पुऱ्याउने महानुभावहरुलाई प्रशंसापत्र वितरण गर्नु भएको थियो ।

धर्मशिला वित्त वृत्ति भिक्षु सुशीललाई प्रदान

पोखरा/यहाँ स्थापित धर्मशिला विद्वत वृत्ति-२०६० काठमाण्डौ भृकुटी मण्डप स्थित बुद्धविहारका भिक्षु सुशीललाई प्रदान गरिएको छ। सो वृत्ति उहाँलाई अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका पूर्व अध्यक्ष त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थवीरले धर्मशिला बुद्ध विहार मा कार्तिक १७ गते आयोजित समारोहमा प्रदान गर्नु भएको हो। सो वृत्तिमा रु १५०००/- नगद र ताम्रपत्र रहेको छ। नगद रु १५०००/- संस्थापिका अनगारिका कर्मशिलाले प्रदान गर्नु भएको थियो ।

बुद्धधर्मको अध्ययन, अनुसन्धान र खोजी कार्यका लागि सो वृत्ति प्रदान गरिन्छ। वृत्ति प्राप्त गर्नेले एक वर्ष व्यवस्थापन समितिले व्यवस्था गरेको स्थानमा प्रवचन, धर्मदेशना र गोष्ठी आदिमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुपर्ने प्रावधान छ। यस अघि सो वृत्ति भिक्षु कौण्डन्यले पाउनु भएको थियो ।

समारोहमा भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले विद्वत वृत्ति प्रदान गर्न पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्दै यसले बुद्धधर्मको प्रचार प्रसारमा सघाउ पुऱ्याउने विचार व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले देशमा फैलिएको हत्या, हिंसा र आतङ्कका घटना बौद्धहरुका लागि चुनौती भएको उल्लेख गर्दै सह अस्तित्वको बौद्ध भावना ल्याएर व्यापक हत्या, हिंसाको अन्त्य गर्नु पर्दछ भन्नु भयो ।

नेपालका एकमात्र त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमारले बौद्ध शिक्षाको अभावमा यस्तो वातावरण भएको बताउँदै सकेसम्म छिटो, बौद्धहरुले मैत्रीको महत्व र अहिंसाको आवश्यकतावारे प्रचार गर्नु पर्ने कुरामा जोड दिनु भयो ।

गत वर्ष विद्वत वृत्ति पाउनु भएका भिक्षु कोण्डन्यले आफ्नो अनुभव वताउँदै मुलुकमा व्याप्त संकटका कारण लक्ष्य अनुरुपको कार्यक्रममा आफू संलग्न हुन नसकेको वताउनु भयो ।

विद्वत वृत्ति पाउनु भएका भिक्षु सुशीलले आफूले पाएको सम्मानले बुद्धधर्मको प्रचारमा अफ समर्पित हुने प्रेरणा मिलेको बताउनु भयो र व्यवस्थापन समितिले तोकेको कार्यक्रममा सरिक भै सद्धर्मको प्रवर्द्धनमा सघाउ पुऱ्याउने अठोट व्यक्त गर्नु भयो ।

समारोहमा भिक्षु वोधानन्दले कठिन उत्सबबारे बताउनु भएको थियो ।

समारोहमा शुभ कामना व्यक्त गर्दै विश्व शान्ति स्तूप समितिका अध्यक्ष कृष्णबहादुर गुरुङ्गले बुद्ध जन्मेको देशमा बुद्ध शिक्षाको अभाव भएको विचार व्यक्त गर्नु भयो ।

ज्ञानोदय बुद्ध विहार, बाग्लुङ्गका अध्यक्ष मुकुन्दराज शाक्यले विद्वत वृत्तिको व्यवस्थाले धर्म प्रचारमा सघाउ पुऱ्याउने छ भन्नु भयो ।

धर्म संघ बुद्ध विहार सद्धर्म सभाका अध्यक्ष कुलामान बुद्धाचार्यले विद्वत वृत्तिको व्यवस्थाले धेरै फाइदा पुगेको अनुभव बताउनु भयो ।

माछापुच्छ्रे बुद्ध विहार, घाचोकका अध्यक्ष तोयनाथ लम्सालले आफ्नो विहार जीर्ण भएको उल्लेख गर्दै जीर्णोद्धार को लागि अनुरोध गर्नु भयो ।

त्यसअघि व्यवस्थापन समितिका सदश्य विल बहादुर गुरुङ्गले विद्वत वृत्ति पाउनु भएका भिक्षु सुशीलको परिचय दिनु भएको थियो भने अर्का सदश्य उत्तममान बुद्धाचार्यले स्वागत भाषण गर्नु भएको थियो ।

शील प्रार्थना र बुद्ध पूजा गरी शुरु गरिएको कार्यक्रममा व्यवस्थापन समितिका सदस्य तिलकमान गुभाजूले ताम्रपत्र पढेर सुनाउनु भएको थियो भने अर्का सदस्य अनिता ताम्राकारले कार्यक्रम संचालन गर्नु भएको थियो। भिक्षु श्रद्धानन्दले वर्षावास गर्नु भएकोमा सोहि वेला कठिन चिवर दान र अष्टपरिस्कार दान पनि गरिएको थियो ।

विश्वशान्ति स्तूपमा वार्षिक पूजा

पोखरा/यहाँको विश्वशान्ति स्तूपमा पाँचौं वार्षिक पूजा कार्तिक १५ गतेका दिन सम्पन्न भयो । पूजाको क्रममा पहिले भिक्षु अनगारिकाहरुद्वारा थेरवादी पूजा, लामाहरु द्वारा महायानी पूजा र जापानी भिक्षु अनगारिकाहरु द्वारा आफ्नै किसिमको पूजा गरिएको

थियो ।

पूजा समारोहमा विश्वशान्ति स्तूप समितिका अध्यक्ष कृष्णबहादुर गुरुङ्गले स्तूपको मर्मत, सम्भार संरक्षण र सम्वर्द्धनको लागि सबैले ध्यान दिनु पर्ने बताउनु भयो । उहाले स्तूपलाई कसैले सीमित दृष्टिकोण राखि हेर्न नहुने विचार पनि समारोहमा उल्लेख गर्नुभयो ।

निप्पोनजान म्याहोजीका श्रद्धेय भिक्षु योसिदाले अहिंसाका पूजारी भगवान बुद्धको जन्मस्थल नेपालमा हत्या, हिंसा र आतङ्कका घटना घटेकोमा दुःख प्रकट गर्दै यहाँ अहिंसाको महत्ववारे शिक्षा दिनु धेरै आवश्यक भएकोमा जोड दिनु भयो ।

भिक्षु मोरियोका सोनीले नेपालको वर्तमान स्थितिले गर्दा यस समारोहमा जापानीहरु चाहेर पनि धेरै आउन नसकेको उल्लेख गर्नुभयो । उहाँले यस शान्ति स्तूपले थोरै भएपनि शान्तिको सन्देस दिनेछ भन्ने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो ।

भिक्षु श्रद्धानन्दले स्वागत भाषण गर्दै यसका संस्थापकहरु श्रद्धेय भिक्षु निशिदात्सु फुजी, अनगारिका धर्मशिला र पूर्वमंत्री मीन बहादुर गुरुङ्गलाई हार्दिक श्रद्धान्जली अर्पण गर्नु भयो ।

समारोहमा युवा बौद्ध संघका अध्यक्ष प्रकाश उदासले जापानी सहयोगीहरुले यहाँका साना नानीहरुको अभिभावकत्व ग्रहण गरी छात्रवृत्ति र उपहार प्रदान गरेकोमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्नुभयो ।

यस वर्ष १० जना विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरियो र यहाँ छात्रवृत्ति पाउनेको संख्या अब १५ पुगेको छ ।

विपश्यना ध्यान अभ्यास

पोखरा/धर्मशिला बुद्ध विहार, धर्मशिला मार्गमा वर्माबाट आउनु भएकी सिस्टर डोल्हाम्हे को निर्देशनमा कार्तिक २२ गते देखि कार्तिक २९ गतेसम्म विपश्यना ध्यान संचालन गरियो ।

सिस्टर डोल्हाम्हे ध्यान अभ्यासको माध्यमबाट आफ्नो घाँटीमा भएको क्यान्सर निको भएको कारण प्रभावित भै आफ्नो बाँकी जीवन विपश्यना ध्यान अभ्यासको प्रचार प्रसार गर्दै हिडेको बताउनु भयो ।

धर्मशिला बुद्ध विहारमा संचालन भएको ध्यान अभ्यास समाप्त भएपछि ध्यान अभ्यासको प्रचार गर्न सिस्टर डोल्हाम्हे लण्डन जाने कुरा पनि बताउनु भयो ।

विपश्यना ध्यान चित्त विसोछन विधि हो । सत्यको उपासना गर्ने विधि हो ।

२६०० वर्ष अगाडी तथागत भगवान बुद्धले ध्यान अभ्यासकै माध्यमबाट बुद्धत्व प्राप्त गर्नु भएको थियो ।

मैत्री संघ सातौं वार्षिक उत्सव कार्यक्रम सम्पन्न

पोखरा/मैत्री संघ पोखराको सातौं वार्षिक उत्सव कार्तिक २२ गते एक समारोहका बीच सम्पन्न भयो ।

शिक्षाविद जर्जजोनको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न उक्त कार्यक्रममा न्यू ग्यालेक्सी उच्च मा.वि. का प्रिन्सिपल डा. राधेश्याम कायस्थ, संघका सल्लाहकार विलवहादुर गुरुङ्ग, भिक्षु श्रद्धानन्द, लामा गुप्त वहादुर गुरुङ्ग लगायतका वक्ताहरुले मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

कार्यक्रममा मैत्री संघ पोखरा मैत्री शिक्षा समूहमा अध्ययनरत बाल बालिकाहरुलाई १० कक्षा सम्म निशुल्क छात्रवृत्ति प्रदान गराउँदै आएका ६ वटा विद्यालयहरुलाई विद्यालयले पुऱ्याउँदै आएको सहयोगको कदर गर्दै सम्मान गरिएको थियो । जस अनुसार कुमुदिनी होम्सले १२ जना, शारदा वोर्डिङ्ग स्कुलले ८ जना, न्यू ग्यालेक्सी उच्च मा.वे. ले ४ जना, पश्चिमाञ्चल वोर्डिङ्ग स्कूलले ३ जना, कान्तिपुर वोर्डिङ्ग स्कूलले ४ जना, माउण्ट अन्नपूर्णले १ जनालाई १० कक्षा सम्म निःशुल्क छात्रवृत्तिको सुविधा उपलव्ध गराएका छन् ।

संघको वार्षिक उत्सव कार्यक्रममा संघका सचिव विमल उदासले वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भएको थियो भने संघका सदस्य भुवन ताम्राकारले आर्थिक प्रतिवेदन पेश गर्नु भएको थियो ।

कार्यक्रमको सभापतित्व संघका अध्यक्ष गोविन्द ताम्राकारले गर्नु भएको थियो ।

परियत्ति शिक्षा कक्षा संचालन

पोखरा/धर्मशिला बुद्ध विहारमा २०६० कार्तिक महिनादेखि परियत्ति शिक्षा कक्षा संचाजन गरिएको छ ।

पंचशील ग्रहण पछि शुरु भएको कार्यक्रममा भिक्षु श्रद्धानन्द र काठमाण्डौवाट आउनु भएकी सविता धाख्वाले परियत्ति शिक्षाको आवश्यकता र उपयोगितावारे ज्ञानकारी दिनु भएको थियो ।

कक्षा ५ देखि माथिका मैत्री संघ, मैत्री शिक्षा समूहमा अध्ययन गरिरहेका वालवालिका र उपासक उपासिकाहरु समेत गरी २१ जनाले परियत्ति शिक्षा कक्षामा भाग लिएका छन् ।

२६०० वर्ष अगाडी भगवान वुद्धले वोध गर्नु भएको ज्ञान अध्ययन गर्नेलाई परियत्ति शिक्षा भनिन्छ, र परियत्ति शिक्षा अध्ययन गरे पछि प्राप्त भएको ज्ञान अनुसार आफ्नो व्यवहारिक जीवनमा उतार्नुलाई पतिपत्ति भन्दछ ।

पोखरामा पहिलो पटक शुरु भएको परियत्ति शिक्षा कक्षा संचालन गर्न सविता धाख्वावाट रु १०००/- र ज्ञानमाला संघका कोषाध्यक्ष श्याम शाक्यवाट कापी तथा कलम उपलब्ध गराई सहयोग गरीदिनु भएको छ ।

परियत्ति कक्षाको संचालन ज्ञानमाला संघको सक्रियतामा भएको हो ।

परियत्ति शिक्षा कक्षा संचालन

पोखरा/ज्ञानमाला संघका संस्थापक सदस्य, धर्मोदय सभाका केन्द्रीय पूर्व उपाध्यक्ष र राष्ट्रि दलित आयोगका सदस्य गणेश परियार को असामयिक निधनमा धर्मशिला वुद्ध विहारमा कार्तिक १३ गते श्रद्धान्जली सभाको आयोजना गरियो । यहाँका विभिन्न वौद्ध संघ संस्थाहरुको संयुक्त आयोजना भएको सभामा वक्ताहरुले दिवंगत परियार प्रति हार्दिक शब्द श्रद्धान्जली व्यक्त गरे ।

सभामा पञ्चशील ग्रहण गरी एक मिनेट मौन धारण गरिएको थियो भने अनगारिका कर्मशिलाले परित्राण पाठ गर्नु भएका थियो । सभाले एक शोक प्रस्ताव पारित गरि दिवंगत परियारले वुद्धधर्मको पचार पसारमा पुर्‍याउन भएको योगदानको उच्च मूल्यांकन गरी प्रशंसा गरिएको छ । शोक प्रस्तावमा उहाँको असमायिक निधनमा गहिरो दुःख प्रकट गरी शोक सन्तप्त परिवार जनप्रति विशेषत वौद्ध उपासक उहाँका वयोवृद्ध पिताजी ९० वर्षीय दिलवहादुर परियारप्रति समवेदना व्यक्त गरिएको छ ।

अनिच्चावत संखारा.....................भन्ने भावना अनुसार व्यवहार गरी दिवंगत परियारको निर्वाण लाभका लागि प्रर्थना गरिएको छ ।

श्रद्धान्जली सभामा अनगारिका कर्मशिला, धर्मोदय सभा कास्कीका पूर्व सभापति विल वहादुर गुरुङ्ग, बौद्ध अर्घौं सदनका निवर्तमान अध्यक्ष क. उमरध्वज गुरुङ्ग, मैत्री संघ तथा ज्ञानमाला संघका सभापति गोविन्द ताम्राकार, वौद्ध उपासिका संका पूर्व अध्यक्ष उत्तरकुमारी पालिखे, सद्धर्म सभाका अध्यक्ष कुलामान वुद्धाचार्य लगायतका वक्ताहरुले श्रद्धान्जली व्यक्त गर्नुभयो ।

धर्मोदय सभा कास्की सभापति डा. गेहेन्द्रमान उदासको सभापतित्वमा भएको सभामा तिलकमान गुभाजूले दिवंगत परियारको जीवनी माथि प्रकाश पार्नु भएको थियो भने युवा वौद्ध संघका अध्यक्ष प्रकाश उदासले स्वागत भाषण गर्नु भएको थियो ।

सभाको अन्तमा वौद्ध उपासिका संघका पूर्व सचिव चन्द्रलक्ष्मी गुभाजूले शोक प्रस्ताव पारित गर्नु भएको थियो । सभाको संचालन धर्मोदय सभाका सचिव कृष्णमान गुभाजूले गर्नु भएको थियो ।

प्रत्यक पूर्णिमामा शान्ति पदयात्रा

वीरगंज/हत्या, हिंसा र आतङ्कवाट आतंकित मानिसहरु आज शान्तिो खोजीमा लागि परेका छन् । शान्ति हिजो आवश्यक थियो, त्यो भन्दा वढी आज आवश्यक भएको छ । त्यसैले जताततै पूजा पाठ र शान्ति पदयात्रा हुने गरेको छ । त्यस्तै शान्ति पदयात्रा वीरगंजमा पनि हुने गरेको छ ।

देशको महत्वपूर्ण शहर वीरगंजमा शान्तिकामी चेतनशील व्यक्तिहरुले शान्ति चेतनशील समाज नामक एउटा छुट्टै समाज गठन गरेका छन् । त्यस समाजले विश्वशान्ति तथा समस्त नेपालीहरुको जनजीवनमा शान्तिको कामना गर्दै प्रत्यक पूर्णिमाको दिनमा शान्ति पदयात्राको आयोजना गर्ने गरेको छ ।

गत पूर्णिमाको दिनमा पनि समाजले शान्ति पदयात्राको आयोजना गरेको थियो । वीरगंजको प्रख्यात मन्दिर माइस्थानमा जम्मा भएरु जाने शान्ति पदयात्रामा धेरै मानिसहरु आकर्षित भैरहेका छन् ।

बौद्ध अर्घौं सदनको साधारण सभा

पोखरा/बौद्ध अर्घौं सदनको २०. औं वार्षिक साधारण सभा कार्तिक २९. गते यहां सपन्न भयो । साधारण सभाको उद्घाटन सत्रमा प्रमुख अतिथि पोखरा उपमहा नगर पालिकाको पमुख हर्क वहादुर गुरुङ्गले सदनले गरेका काम कुराको सराहना गर्नु भयो र राम्रो कामको लागि आफूले सहयोग गर्ने वचन दिनुभयो ।

सभामा नेपाल लामा संघका अध्यक्ष गोपाल गुरुङ्ग, विश्व हिन्दू महासंघका अध्यक्ष लिलाभक्त आचार्य, सनातन धर्म सेवा समितिका केन्द्रीय उपाध्यक्ष रविन्द्र माकाजू, धर्मोद सभा कास्कीका अध्यक्ष डा. गेहेन्द्रमान उदास, युवा बौद्ध संघका उपाध्यक्ष विक्रम वुद्धाचार्य र वडा नं १ का वडाध्यक्ष मनवीर गुरुङ्गले सदनको महत्व र उपादेयतावारे आ-आफ्नो विचार व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

सभा सदनका अधक्ष्य वीर वहादुर गुरुङ्गको सभापतित्वमा भएको थियो । सभामा गत वर्ष पुष १५ मा सदनमा भोजन दान दिनुहुने नगर पमुखलाई अध्यक्ष वीर वहादुर गुरुङ्गले खाता आढाई प्रशंसा पत्र प्रदान गर्नु भयो । त्यस्तै प्रमुख अतिथि गुरुङ्गले सदनलाई आर्थिक तथा प्रशंसा पत्र प्रदान गर्नु भयो । सो समारोहमा प्रशंसा पत्र पाउनुहुनेहरुमा सकस वहादुर शेर चन, श्रीमान्/श्रीमती पदम वहादुर गुरुङ्ग, बिल वहादुर गुरुङ्ग, सन वहादुर गुरुङ्ग, कप. मिना कुमारी गुरुङ्ग, कप. विरमाया गुरुङ्ग, श्रीमती भागी गुरुङ्ग, श्रीमान् प्रितम गुरुङ्ग, श्रीमती जस कुमारी गुरुङ्ग, कप. इन्द्र वहादुर गुरुङ्ग, श्रीमान /श्रीमती चित्र कुमारी गुरुङ्ग, श्रीमती सौमाया गुरुङ्ग, श्रीमती मैना गुरुङ्ग, श्रीमती नन्दा गुरुङ्ग, श्रीमती विरमाया गुरुङ्ग, श्रीमती लालश्री गुरुङ्ग, मेजर्नी कन्या कुमारी गुरुङ्ग, मिना कुमारी गुरुङ्ग, श्रीमती जुठी गुरुङ्ग र सु. जस कुमारी गुरुङ्ग हुनुहुन्छ ।

सदनको दोस्रो सत्रमा सचिव रुद वहादुर घलेले २०५९/६० सालको वार्षिक पतिबेदन पस्तुत गर्नु भयो भने कोषाध्यक्ष थमन बहादुर गुरुङ्गले आय व्ययको विवरण पेश गर्नु भएको थियो ।

सभाले आगामी वर्षको लागि वार्षिक कार्यक्रम तयार गरेको छ ।

सभाको संचालन कार्य समितिका सदस्यद्वय श्रीमती मैना गुरुङ्ग र श्रीमती पुष्पा गुरुङ्गले संचालन गर्नु भएको थियो।

बौद्ध अन्तरक्रिया

पोखरा/धर्मोदय सभा कास्कीले नियमित रुपमा बौद्ध अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गर्ने निर्णय गरे अनुसार पहिलो पटक मंसीर २७ गते धर्मशीला वुद्ध विहारमा एउटा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गऱ्यो । अन्तर क्रियाका प्रमुख वक्ता विश्व शाक्यले बुद्ध र बौद्धको अन्तर बारे आफ्नो विचार व्यक्त गर्नु भयो । उहाँले बौद्ध हुन दशपारमिता पूरा गर्नु पर्दछ भन्नु भयो ।

धर्मोदय सभा कास्कीका अध्यक्ष डा. गेहेन्द्रमान उदासको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रममा भिक्षु श्रद्धानन्दले शुरुमा पञ्चशील प्रदान गर्नु भएको थियो । कार्यक्रममा सचिव कृष्णमान गुभाजूले पमुख वक्ता शाक्यको परिचय र सहसचिव उत्तममान वुद्धाचार्यले कार्याक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्दै स्वागत भाषण गर्नु भएको थियो । कार्यक्रम उपयोगी भएको सहभागीहरुको भनाइ थियो ।

का.जि.द.नं. : ३३/०५३/०५४, हु.द.नं.: ०१/०५८/०५९

नेपाल राष्ट्रिय दलित आयोगका सदस्य तथा उपेक्षित,

उत्पीडित र दलित वर्ग उत्थान समितिको पूर्व उपाध्यक्ष,

प्रजातन्त्रका सेनानी तथा बौद्ध उपासक

हाम्रा सहकर्मी गणेश बहादुर परियारको ७१ वर्षको उमेरमा असामयिक

निधन भएकोमा हामी अत्यन्त दुःखित भएका छौं । हामी उहाँको

बयोवृद्ध पिताजी ढिल बहादुर परियार लगायत शोक सन्तप्त

परिवार प्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं र उहाँको

शान्ति र निर्वाण लाभको लागि कामना गर्दछौं ।

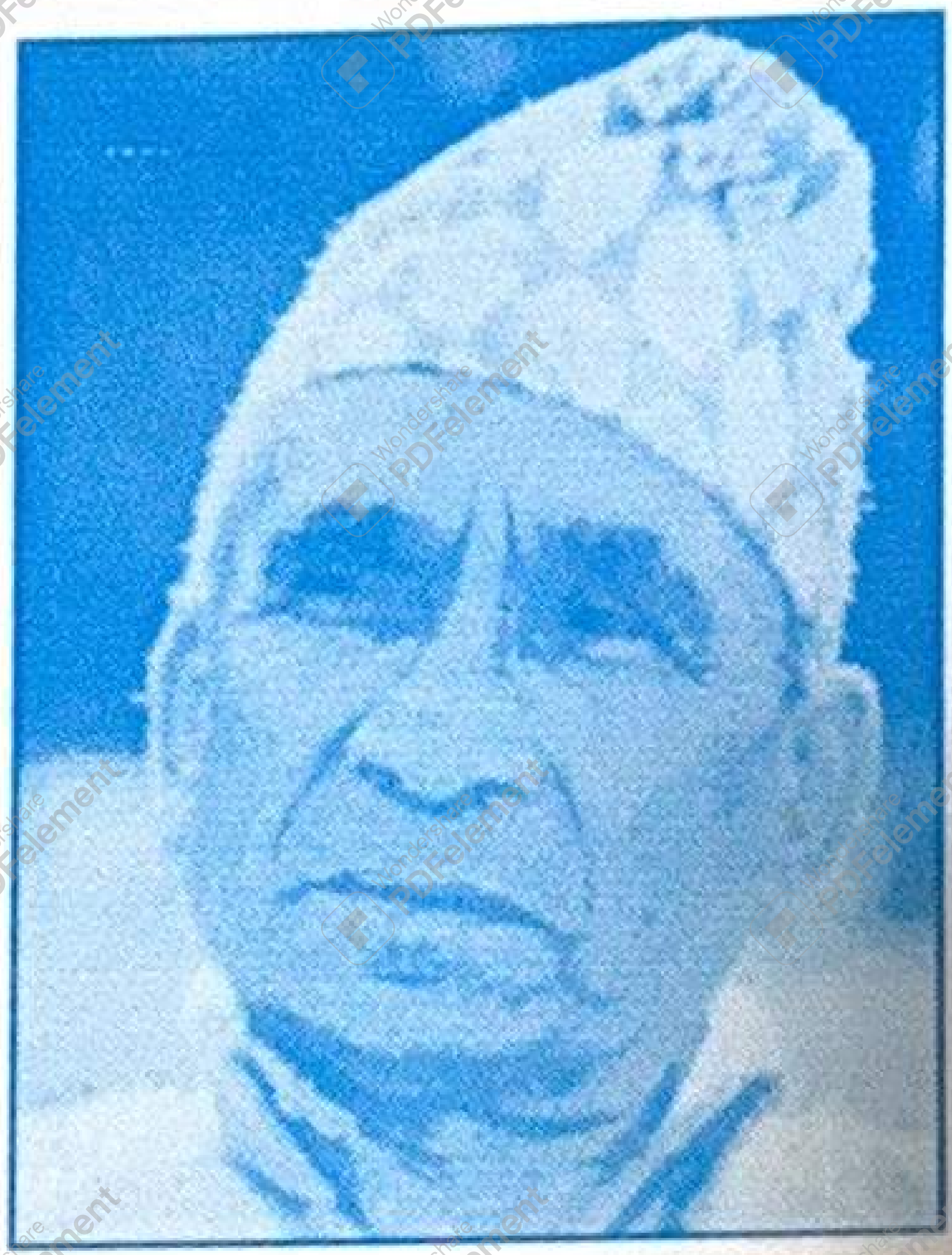

पदमसिंह विश्वकर्मा

अध्यक्ष

तथा राष्ट्रिय दलित आयोग परिवार

थापाथली, काठमाण्डौं

नेपाल